

Ազգ

18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2019 ՈՒՐԲԱԹ 39(5586)

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Գաղափարագուրկ մամուլ

Վերնագիրը, վստահ եմ, թվեցնելու է գործընկերներիցս ոմանց դեմքը. Խ. Միության կազմափոխումից հետո մի՞թե կարելի է խոսել, առավել էս գովել գաղափարական եւ մասսայանասու մամուլ կոչվող երեւոյթը, որը հակամի՞ս է համարվում բազմակարծութեան եւ ընդհանրապէս խոսքի ազատութեան:

Նախ ճշեմ, որ խոսքս չի վերաբերում լրատվամիջոցների կուսակցական օրգան կամ դաշնամիջոց կոչվող թեսակին, որն իսկապէս անհեթեթային է ժամանակակից իրականութեան մեջ, այլ՝ գաղափարախոսություն կամ գաղափարախոսական ուղղություն ունեցող մամուլին, որն ի սարբերություն կոմերցիոն-առեւտրականացած մամուլի՝ առավել ազդեցիկ է ու հեղինակավոր: Այդ ճշեմն է, որ մամուլ ասելով ղեկ է հասկանալ միայն տղազի լրատվամիջոցները, ինչպէս սովորաբար ընկալվում է Հայաստանում, այլ ողջ մեդիա ոլորտը, որը միջազգային բառադարձում բնորոշվում է press-մամուլ ընդհանուր բառով: Ավելացնեմ նաեւ, որ մեր հասարակութեան մոտ սխալ ընկալում կա մամուլի օրգանների ազդեցիկութեան կամ հեղինակութեան մասին: Հայաստանում ազդեցիկութեան չափանիշը սկսել է թերթի, հեռուստատեսութեան, ռադիոյի, համացանցային հարթակի տղափոխումը եւ դիտումների ու լսումների ֆանակն է: Մինչդէռ, օրինակ, մամուլի ամենադասակարգ երկիր համարվող Անգլիայում չափանիշը հղումների ու մեջբերումների ֆանակն է: Լոնդոնյան The Sun թերթը, օրինակ, շուրջ 11 միլիոն տղափոխում ունի, մինչդէռ The Guardian-ը՝ 300 հազար: Բայց ազդեցիկ է համարվում ոչ թէ առաջինը, այլ՝ երկրորդը:

Տեսական բնույթի այս ներածականը անհրաժեշտ նկատեցի միտքս ավելի հստակ բացատրելու, հստակ ուղղություն կամ, ավելի ճիշտ, գաղափարախոսություն ունեցող մամուլի առավելությունները ադապտացնելու համար: Առավելություններ՝ որոնց կարիք մենք զգում ենք մեր երկրում ամեն օր եւ հասկապէս այս օրերին, երբ գաղափարագուրկ, ուղղություն չունեցող մամուլի տղափոխութեան ժամանակաշրջանն է մեր երկրում, երբ ժխտողականությունը հասել է վերջին սահմանագծին: Մեր երկրում լրատվութեան մեծամասնութեան կարծիքով մամուլի դերը սահմանափակվում է իշխանություններին կամ նրանց հակառակորդներին «ֆլագելու» դաշնակցութեամբ, բոլորովին մոռանալով մամուլի միջազգայնորէն ընդունված գլխավոր առաքելություններից մեկը՝ հասարակութեան տղափոխման միջոցով հաշտեցնելու ու համակեցութեան հարթակ դառնալը: Եվ այս վիճակի առաջին դասական դրամատիկ իշխանությունն է՝ անհրաժեշտ, մեծողականութեան իր սեղծած մթնոլորտով, իսկ երկրորդը երկրում գոյություն ունեցող խայտաբղետ ընդդիմությունն է, որն առայսօր, մեկուկէս տղա հետ էլ, չունի գաղափարախոսական հեմֆի վրա սեղծված հակընդդէմ ծրագիր, այլընտրանքային նախաձեռնողականություն, եւ բավարարվում է իշխանությունների իրաւահաջորդ ձայնողունները ֆինանսողի, դրանից հաճույք ստացողի դերով միայն: Եվ այս բոլորի միջոց ու տղալը տղալը ընչաքանի որ մամուլ, որին այնքան հեշտ է զննել ու օգտագործել:

(Այստեղ ավելորդ չեմ համարում բերել օրինակը սովորական լրագրողի դիրքերից անսովոր «ֆլագումներով» երկրի առաջին դեմք դարձած վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանի: Դա հաջողութեան անսովոր մի դրամատիկ է բազմաթիվ երիտասարդների թեմք, օրինակելի՝ առաջին հայացքից: Բայց թերեւս շատ էլ ընկալում է, որ վերընթաց այդ ուղին, առանց ակադեմական հիմնավոր կրթութեան ու դասական կառավարման փորձառութեան՝ կարող է վերածվել վայրընթացի՝ ֆանգի հիմնված չէ գաղափարախոսութեան վրա, ավելի ռոստ՝ հիմնված է տղափոխութեան եւ անսկզբունկայնութեան վրա, որտեղ նույն անձի երկակ «ֆլագեմ» այսօր դառնում է դեմքական ուղեմիչ ու գործելակերպ):

Մեր մեջ սխալ տղափոխում կա ընդհանրապէս արեւմտյան արժեքների եւ հասկապէս արեւմտյան մամուլի վերաբերյալ՝ ինչ վերաբերում է առաջատար լրատվամիջոցների գաղափարախոսական վարձագծին: Մերոմք ամենուրեք էն կամ չգիտեմ, որ, օրինակ, Wall Street Journal-ը ամերիկյան դաշնայնականութեան թերթն է, ֆրանսիական Le Figaro-ն եւ Le Monde-ը միմյանցից տղաբերվում են կենտրոնական աշ եւ ձայն սոցիալիստական հայացքներով, եւ աշխատում են տղափոխութեան ընթացքում հնարավորինս դաշնակցել իրենց սկզբունկային մոտեցումն ու գաղափարախոսությունը կամ, առնվազն, չդավաճանել դրանց:

Այնինչ մեր լրատվամիջոցները, բացառություններով հանդերձ, գաղափարագուրկ են եղել գրեթէ միշտ եւ հետեւել են օրվա ֆաղափական ֆանգիներին՝ իրենց դիրքն ու շահը որոշելու համար: Հաջողական իշխանությունների համար երբեք դժվար չի եղել նրանց հղատակեցնելը, տղաբեր ընդդիմությունների համար՝ նրանց զննելը:

Այս կարգութեան մեջ դժվար է ակնկալել հասարակական դիմադրող, գաղափարագուրկ, վստահութեամբ տղափոխութեան, որի տղաճանով երկիրը սրընթաց գնում է դեմքի տղաթյուն: Ասված մի արտացէ: Հայկական մամուլի օրվա առիթով, որը նեցեցիմք հոկտ. 16-ին, այս եւ նման մտորումները թերեւս ոմանց թվան անտղա: Սակայն, կարծում եմ, անկեղծանալ ղեկ է, հասկապէս նման օրերին, իսկ իմֆանանաղատել՝ ամեն օր:

ՀԱՄԱՐ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

Մեկնարկեց «Ավրոս» ֆորումը

Հոկտեմբերի 14-ին մեկնարկեց «Ավրոս» ֆորումը, որի օրգանակում՝ ChainPoint19 բլոկչեյնի (Blockchain) միջազգային համաժողովը, որը հյուրընկալել է Nooor-ի հայկական առաջնորդութեան: Քանի որ Հայաստանը դարձել է զարգացող տղախոսութեան, տղափոխութեան եւ հեռախոսութեան տղախոսութեան ոլորտում գործող ընկերությունների եւ հավակնոտ start-up-երի նոր հանգրվան, համաժողովն անցկացվում է այստեղ: Մրցանակաբաշխութեան համաժողովն արժանացրեց Նուբար Աֆեյանը լրագրողների հեշ գրոյցում առաջ, որ թերեւ Հայաստանը փոքր եւ աղքատ երկիր է, սակայն տղախոսութեան առումով մեծ ներուժ ունի: Աֆեյանի խոսքով՝ սիւոյութի ու մայր հայրենիքի ամուր կապի միջոցով կարելի է հաջողությունների հասնել ոլորտում. «Սիւոյութն առանձին չի կարող ուժեղ լինել, ուսի ղեկ է ամեն ջանք գործադրել լրագրոյն մասնագետներին Հայաստան բերելու համար», - ասաց Աֆեյանը: **Գ.Գ.**

Թուրքիայի ռազմական գործողությունները նդասեցին տղաճարձանում Ռուսաստանի հեղինակութեան աննախադեղ աճին

ՀԱԿՈՒ ԶԱՐԲՅԱՆ

Թուրքագէտ
Հոկտեմբերի 9-ին Թուրքիան ռազմական գործողություններ սկսեց Սիրիայի հյուսիս-արեւելքում: Այդ մասին նախագահ Ռեջեփ Երդողանը տղազում էր դեմեւ 2016 թվից, երբ Սիրիայի դեմոկրատական ուժերը, որոնց առաջնը կազմում են ֆրոնտի ժողովրդավարական միասնութեան կուսակցությունը՝ PYD-ն եւ վերջինի ռազմական թերթ հանդիսացող ժողովրդի դաշնակցական ստրաթեգիաները՝ YPG-ն, Երդողանի արեւմտյան ափում Իսրայիլի իսլամական դեմոկրատիայի ահաբեկիչներից գրավել էին Մանբիջը: Սիրիայում ռազմական գործողությունների անցնելու մասին լրագրողներին անձամբ հայտնել էր **Երդողանը**: Մինչ նա հավաստեցնում էր նրանց, որ Թուրքիան հավասարի է լինելու Սիրիայի իմֆիլիտանությունն ու տղաճարձանում ամբողջականությունը հարգելու ակզբունին, նա խոսնակ **Իբրահիմ Զարնը** եւ արտոն-նախարար **Մեվլութ Զալու-ժողովն** ներխուժումը տղաճարձանավորեցին սահմանամերձ օրգանները երկրի ազգային անվտանգութեանը սղառնացող ֆուրդ ահաբեկիչներից մաքրելու, ինչպէս նաեւ Թուրքիա աղատասանած 3 մլն. 663 հազար փախսականներից զոնե 1-2 մլն-ին հայրենի վերադարձն աղատակելու համար «անվտանգ գոտի» սեղծելու անհրաժեշտութեամբ:

Իսրայելը միաձայն դասաղատեցին Թուրքիային, մեղադրելով նրան զավթիչ գործողությունների մեջ: Այստիսով թուրքական ներխուժումը տղաճարձան դարձավ, որ դասաղատարողների միեւնոյն ձամբարում հայտնվեւն վաղեմի հակառակորդներ Իսրայելն ու Պաղեստինը: Դասաղատարողների թվում էին

մնացել, իսկ մյուս երկուսը ազակցութեան մասին հայտարարել էին 4 օր ուժացումով, հոկտեմբերի 13-ին, Երդողանի Բաբու այցելութեան նախօրեին: Ըստ երեւոյթին նրանք սղատում էին, որ Վաշինգտոնը հսակեցնի իր դիրքորոշումը թուրքական գործերի գործողությունների հարցում: Բայց աղատարյուն:

նաեւ «Հյուսիսային Կիլորոսի թուրքական հանաղատեցութեան» նախագահ **Մուսաֆա Արնջին** եւ «ժողովրդների դեմոկրատական» կուսակցութեան թուրք տղաճարձանավոր թիկ. **Մեւալ Բեթբաքը**: Հոկտեմբերի 13-ին Արնջին հայտարարեց. «Որքան էլ այս գործողությունները իրականացվեն «Խաղաղութեան աղբյուր» անվան տղա, չնոռանալ, որ դրանց հետեւանով արյուն է հոսում, ոչ թէ ջուր»: Ինչ վերաբերում է թիկ. Բեթբաքին, աղատ նա Թուրքիայի ազգային մեծ ժողովի ամբիոնից մասնանցեց. «Քրդական ուժերը սահմանի սիրիական հասկածից հարձակումներ են գործում մեր դիրքերի վրա, որ սղառնալիք հանդիսանան Թուրքիայի ազգային անվտանգութեան համար: Ներխուժման նղատակը ֆուրդ բնակչութեան բնաջնջումն է»: Երկուսն էլ իսկոյն հեշակվեցին ազգի դավաճաններ:

Հոկտեմբերի 9-ին, երբ թուրքական գործերը ներխուժեցին Սիրիա, ԱՄՆ-ի նախագահ **Դոնալդ Թրամփը** սղառնաց թուրքիային, թէ իր նախանցած օրգանակը խախտելու դեմքում կջախջախի թուրքական սնեցությունը: Ի դեմք, թուրք լրագրողների հաշվարկներով նա հոկտեմբերի 9-ից մինչեւ 13-ը 9 անգամ էր սղառնացել: Թէ ի՞նչ օրգանակի մասին էր խոսքը, Թրամփը չէր նոռն: Սակայն գիտեմք, որ Թուրքիայի սիրիական սահմանն ունի 911 կմ երկարութեան: Այն օրգանակը, որի մասին խոսել էր ԱՄՆ-ի նախագահը, ամենայն հակառակութեամբ ընդգրկում էր թուրք-սիրիական սահմանի 120 կմ-անոց հասկածը, 32 կմ խորութեամբ: Թէլ Արթաղն ու Ռասուլ-Այնը, որոմք Սիրիայի դեմոկրատական ուժերի կենտրոններ էին, ներառված էին այդ օրգանակում, տղաճարձանով, որ ռազմական գործողություններ ծավալելու Թրամփի թույլտղաութեամբ դիմաղ Թուրքիան սահմանի Իսլամական դեմոկրատիայի ահաբեկիչների տղատախանասվությունը, ինչը անձամբ Երդողանը հաստատեց: **⇒ 8**

Ինչու թուրքերը ներխուժեցին Սիրիա **էջ 2**

Երվանդ Օտյանի մոռացված 150 ամյակը **էջ Ա**

Անուժ խորհրդակցութեանը **էջ 6,7**

ՄԱՆՈՒԿ ԱՐԱՄՅԱՆ

Հայաստանում օտարերկրյա ներդրումները բարունակում են նվազել եւ դա «թավեյա հեղափոխություն» կոչվածի անմիջական հետեւանման է: Եղավ մի դաս՝ անցյալ տարվա երկրորդ եռամսյակում՝ հենց հեղափոխական ցնցումների ժամանակահատվածում դրանք կրճատվեցին մոտ 10 անգամ: Եվ չնայած դրանից հետո ներդրումները որոշ չափով ավելացան, այդուհանդերձ, այս դասի դրույթները բարունակում են զիջել նախահեղափոխական ժամանակաշրջանին: Այժմ այս ամենը փաստերով եւ ըստ հերթականության:

Ինչո՞ւ այլևս հոյսերսանալու լուսնառ չկա

Հիշենք վարչապետ Փաշինյանի հայտնի զրառումը, որտեղ նա հոյսերսանում էր օտարերկրյա ներդրումների վերակազմմանը եւ ներկայացնում հետեյալ աղյուսակը.

- 2017, I եռամսյակ, 68 մլն դոլար
- 2017, II եռամսյակ՝ 29.1 մլն դոլար
- 2017, III եռամսյակ՝ 50.9 մլն դոլար
- 2017, IV եռամսյակ՝ 101.8 մլն դոլար
- 2018, I եռամսյակ՝ 94.2 մլն դոլար
- 2018, II եռամսյակ՝ 8.9 մլն դոլար
- 2018, III եռամսյակ՝ 75.5 մլն դոլար
- Ըստ Նիկոլ Փաշինյանի, մեծ նվաճում էր, երբ նրա իսկ գովերգած «սիրո եւ համընդունակության» հեղափոխությունից հետո կարող նվազած՝ 8,9 մլն դոլար ծավալի ներդրումներից հետո (որը հետագայում ԿԲ կողմից ձգտվեց եւ դարձավ 14 մլն դոլար), դրանք դարձել են 75,5 մլն դոլար: Սակայն հետագայում եւ մինչ օրս նա չանդրադարձավ ներդրումների ցուցանիշներին եւ հասկանալի է, թե ինչո՞ւ՝ դրանք, ինչպես նույնիսկ վերելում, միսթարակալան չեն:

Բանն այն է, որ անցյալ տարվա չորրորդ

Օտարերկրյա ներդրումները Հայաստանում նվազում են

Քիչ թե շատ նշանակալի նոր ներդրումային ծրագրեր էլ չկան

եռամսյակում ներդրումները բարունակեցին նվազել եւ կազմեցին արդեն մոտ 67 մլն դոլար: Ավելի վաթսր ցուցանիշ առձանագրվեց այս տարվա՝ 2019 թ.-ի առաջին եռամսյակում՝ ներդրումները կազմեցին 34,6 մլն դոլար՝ մոտ երեք անգամ զիջելով անցած տարվա առաջին եւ երկու անգամ զիջելով անցած վերջին՝ չորրորդ եռամսյակի համեմատ: Միաժամանակ, ակնհայտ է, որ անգամ այդ նվազած ներդրումները այն ծրագրերն էին, որոնք սկսվել էին մինչեւ 2018 թ.-ի ապրիլ-մայիսը եւ մի դասի կամ գառել այդ ամիսներին: Նոր իշխանության կառավարման ժամանակ եւ նրանց կողմից ներգրավված ֆիչ թե ցաս լուրջ ոչ մի ներդրումային ծրագիր չի սկսվել: Սա թերեւս ցույց է տալիս, թե ինչպե՞ս է փոխվել Հայաստանի ներդրումային գրավչությունը անցյալ տարվա ապրիլ-մայիսյան դեղինից հետո: Այժմ անդրադառնամք այս տարվա՝ 2019 թ.-ի երկրորդ եռամսյակի եւ ընդհանուր առմամբ առաջին կիսամյակի օտարերկրյա ներդրումների ցուցանիշներին:

Վեց ամիսներին ավելի ֆիչ ներդրումներ են եղել, քան անցյալ տարվա առաջին երեք ամիսներին

Համաձայն վիճակագրական կոմիտեի հրատարակման, այս տարվա առաջին կիսամսյակում ուղղակի օտարերկրյա ներդրումները Հայաստանում նվազել են 30 մլրդ դրամով, իսկ Կենտրոնական բանկի հրատարակած տեղեկատվության համաձայն, այդ նույն ժամանակահատվածում օտարերկրյա ներդրումները Հայաստանում կազմել են 91,2 մլն դոլար:

Վերջին ամիսներին, այդ նույն ժամանակահատվածում օտարերկրյա ներդրումները Հայաստանում կազմել են 91,2 մլն դոլար:

Կենտրոնական բանկի հրատարակումից դուրս է դառնում, որ մասնավորապես այս տարվա առաջին եռամսյակում 34,6 մլն դոլար ներդրումների ցուցանիշը փոքր-ինչ բարելավվել է երկրորդ եռամսյակում եւ կազմել 56,6 մլն դոլար: Սակայն, համեմատելով հենց Նիկոլ Փաշինյանի կողմից բերված աղյուսակում նշված եւ մեր կողմից բերված սվալների հետ, տեսնում ենք, որ այս ցուցանիշը ավելի ցածր է, քան նրա կառավարման ժամանակահատվածի՝ 2018 թ.-ի երրորդ եւ չորրորդ եռամսյակների ցուցանիշները:

Արդյունքում, այս տարվա առաջին եւ երկրորդ եռամսյակների՝ այսինքն վեց ամիսների օտարերկրյա ներդրումների միացյալ ծավալը՝ 91,2 մլն դոլար, զիջում է անցյալ տարվա միայն առաջին եռամսյակի՝ երեք ամիսներին 94,4 մլն դոլար ներդրումների ծավալներին:

Չխոսենք այն մասին, որ 2017 թ.-ի վերջին՝ չորրորդ եռամսյակում օտարերկրյա ներդրումները ցածր ավելի էին՝ 101,8 մլն դոլար:

Մի խոսքով, հակառակ այն բանի, որ իր արտասահմանյան թանկարժեք քաղաքաշինության ժամանակ վարչապետը փորձում էր Հայաստանը ներկայացնել որդես ներդրումների համար նդասավոր երկիր եւ կոչ անում ներդրումներ կատարել, դրանք տեղի չեն ունենում: Պատճառը հայտնի է՝ օտարերկրյա խոսք ներդրումային ընկերությունների («Գազպրոմ», «Հարավ-կովկասյան երկաթուղի», «Լիդիան», «Վեոլիա», «Սանիտեք» եւ այլն) նկատմամբ ֆրեական գործեր հարուցելու, ծրագրեր կատարելու եւ դրանց արդյունքները, ներքին ներդրումներին հալածելու, ընդհուր ձերբակալելու եւ ֆրեական գործեր հարուցելու (Սամվել Մայրապետյան եւ Դավիթ Ղազարյան), բանկային գաղտնի բացահայտելու եւ այդ բացահայտումը օրենսդրական հիմքի վրա դնելու նախագիծ դասրաստելու, «դասերին ծեփելու» եւ «ասֆալտին դառննալու» դեպքերում ֆաղափարակալության դրամաներում ոչ մի օտարերկրյա ներդրող չի ցանկանա մեր երկրում ներդրում կատարել, ոչ ոքի համար նման վիճակում հայտնվելու հեռանկարները գրավիչ չեն: Այս դարձյալում միջազգային վարկանիշային կազմակերպությունների լավատեսական գնահատականները Հայաստանի վիճակի եւ հեռանկարների նկատմամբ բացարձակ արժեք չունեն եւ հիմք չեն հանդիսանա այստեղ լուրջ ներդրումներ կատարելու համար:

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

«Գիտեն, գիտեն». վարչապետ, հետո՞

Չակերտներում դրված բառերը ՀՀ վարչապետի օրեր առաջ երկրի կառավարության միստերից մեկում բարձրաձայնաբար խոսքերն են: Առավել կոնկրետ՝ համարադասությունում ոչխարաբուծության զարգացմանը նվիրված հարցի ֆննսարկման ընթացքում ՀՀ քաղաքա միջավայրի նախարարի դիվանագիտական նրբությամբ ներկայացված այն դիտարկման յուրօրինակ արձագանքը, ըստ որի անասունի այս տեսակը արտադրարների խոսքը արմատից համելու հետեւանմով որոշակի քաղաք ամայացնում է սվալ տարածքը, անադասացնում այն: Այնուհետև որ ՀՀ վարչապետի գիտեն-գիտենը որեւէ մեկի համար նորություն չէր:

Որոշակի առումով նորություն էր հարցը ՀՀ կառավարության օրակարգ բերելը, երբ թվում է վստահություն կար, որ փորձագիտական ներուժի նդասակային ջանքերի արդյունքում հաջողվել էր սահմանափակել այս անասնատեսակի գլխաբանակի հետագա աճի քաղաք գործընթացը: Ադադույցներ ու հիմնավորումներ ինչքան ուզեք, նախորդ տեսնանյակներից սկսած մինչեւ մեր օրերը: Երբ 1980-ականներին ՀՍՄՀ ղեկավարությունը սկսեց համարադասությունում մանր եղջերավորի օղիմալացման գործընթացը, 1,5-2 մլն գլխաբանակը 30 հազար ֆառակուսի կիլոմետր տարածքի համար տեսնաստեղծ ոչ հիմնավոր ոլորտ գնահատելով, որոշ ուժերի կողմից խնդրի տեսնասակն մասը մի կողմ թողնվեց, աստարեզում հայտնվեց անհեթեթ ֆաղափարակալ Կախարչունը. իմա՝ խոչընդոտվում է ազգային փոքրամասնությանը հասուկ առխասադորտի զարգացումը: Պարզ չէ ինչո՞վ կավարսվեք այդ առձակասումը, եթե չարձանագրվեք իՍԻՄՍ փրկուզումն ու նո-

րանկալի Հայաստանի Հանրապետության կազմավորումը: 1990-ականների առաջին տարիներին, երկրաբանի ու դաստիարակական իրավիճակի հետ կապված, տեսնասակն վիճակի վաթսրացումներ արձանագրվեցին, էտաղես տուժեց նաեւ գյուղատնտեսությունը: Ոլորտի դասախանասունները հետագա տարիներին այն վերակազմելու միջոց հայտարարեցին նախորդ տեսնանյակների վիճակագրության ցուցանիշների վերակազմումը, դրանք ամրագրվեցին գյուղատնտեսության զարգացման ռազմավարական փաստաթղթերում: Պլանային համակարգի մտածողությունը դեռ արդյուն էր: Օրինակ, 2003 թվականին ընդունված էր ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված համանման մի ծրագրով առաջարկվում էր 2015 թվականին երկրում ոչխարների գլխաբանակը հասցնել 1,5 մլն-ի, խոսվում էր անգամ 2 մլն-ից, 2000 թվականի 600 հազարի դարագայում: Ոչինչ չստացվեց, ֆանգի ոչ ոլանային համակարգը կար, ոչ էլ այն իրականացնողը: Հավելեք այս վիճակին ոչխարի մսից ձագացանկի համընդ հայկական ընտանիքների ոչ նախընտրելի դասիվածքը, այս մաստեսակի համեմատաբար բարձր գինը, ոչ դասակար կարելու նաեւ՝ միս-սուկրամաս 40-60 տոկոս հարաբերակցությունը, երբ խոզի դարագայում հակառակն է, դարձ է դառնում, թե ինչու ճյուղը ունանց համար ցանկալի զարգացումը մինչ օրս չունի. ինչպես կար 600 հազար գլխաբանակը, այն նույնն է 15 տարի անց, որի աճին չի նդասում անգամ վերջին տարիներին արձանագրվող արտահանման առումով գայթակողությունը: Նման դեղի համար է ժողովրդական ի-

մասությունը փաստում. ամեն փայլուն բան չէ որ ոսկի է:

Թե ինչո՞ւ մտրումներին սկզբում նորություն ուրակեցի ՀՀ կառավարության կողմից ոչխարաբուծությունը խթանելու ցանկությունը, փորձեն հետեյալ հիմնավորումը նույն: Որդես փաստալրագրող ու

ներքին փորձագիտական ներուժի ներկայացուցիչ, որի ծավալման անհրաժեշտության մասին օրեր առաջ խոսքը ՀՀ վարչապետը, դեռեւս տարեկալից, փետրվարի 15-ին, հետեյալ դիմում-ահագանգն են հղել կառավարության դեկավարին:

ՀՀ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանին
 ՀՀ ֆաղաբացի Գեղամ Զյուրումյանից
 Պատճեն՝ դասնությանը
 Դիմում - սահագանգ

Անցած 6-7 ամիսներին արդեն 3-րդ անգամ են Ձեզ դիմում ՀՀ-ում ոչխարաբուծության քաղաք Ձեր մոտեցման առիթով: Այս անասնատեսակի արտահանման նդասակալ հարցում զարգացում տեսնելը նման է տեսնասակն ցանկացած գործարից Կախարչունը սկսնկալելու մոտեցման, որը համաձայնարային տեսնակալակալ միսը մի-անձանակ չի դիտարկում: Ադադույցը՝ երկիր մոլորակի թիվ 1 տեսնությունում ունեցող ԱՄՆ-ում 1940-ականների 52 մլն գլուխ մանր եղջերավորների ֆանակը ներկայիս 5 մլն-ի իջեցնելը: Նման դասեր է Թուրիայում. 1983-ին այդ երկրում դասիվում էր 67,5 մլն գլուխ մանր եղջերավոր, 2015-ին՝ 35,8 մլն գլուխ, հիմա թերեւս ավելի դասկաս: Երբեմնի խորհրդային Լիսվա, Լասվիա եւ Էստոնիայում, որոնք հիմա մոտ են զարգացած երկրների մակարդակին եւ որոնց ընդհանուր տարածքը ՀՀ-ի 6-ադասիկն է, հազիվ 230 հազար գլուխ մանր եղջերավոր է դասիվում, երբ ՀՀ ցուցանիշը 600-700 հազար է եւ ծրագրվում է այն հասցնել 1,5-2 մլն-ի: Կարող են տարբեր այլ փաստարկումներով բարունակել ոչխարաբուծությունը տեսնաստեղծ ոչ նախընտրելի ոլորտ ուրակելու հիմնավորումները:

Սահագանգում են, ֆանգի մտահոգ են ՀՀ տեսնության առաջիկա տարիների համար:

Մնացյալը՝ ակնկալվող հանդիման ընթացքում:
 15.02.2019 թ.

Տարօրինակորեն թե ցավալիորեն՝ ոչ մի արձագանք, որը փոխարինվում է ոչխարաբուծության խթանման քաղաք հերթական, անհեռանկար կառավարական որոշման ընդունումով, որն ուղեկցվում է ՀՀ վարչապետի գիտեն-գիտեն վկայախոսով, ոչ ավել-ոչ դասկաս՝ ոչխարի անցած տարածքն անադասացնելու դիմաց:

Վարչապետ, հետո՞:

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ
 14.10.2019 թ.

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉՍՏՐՅԱԼ

Այս Եւրոպայի միջոցով իրադրությունները նույնպես բավազայր արագությամբ հաջորդում էին միմյանց, միայն երկու-երեքի վրա կանգ առնենք դրանց առավել լայն Եւրոպայումը նկատելով:

Տարածաշրջանի անհանգստությունների երկարող սպերները

Ամենակարեւորն, իհարկե, հայերիս համար Եւրոպայում է Արցախի հարցը մնալ, նկատելով Միմյանի խմբի համաձայնագրերի այցելությունը Հայաստան այս Եւրոպայի, Սիրիայում թուրքական հարձակման դաժնաբերական անհանգստ արածաշրջանային ֆոնին (առհասարակ՝ թուրքական գործունի ակտիվացմամբ, քանի որ Արցախում մայրաքաղաքում թուրքալեզու ժողովուրդների համաժողովն է ընթանում): Նախորդել էր Ալիեի հերթական բարձրագույնը եւ մի լրատվություն, ըստ որի Թարթուսի արքեպիսկոպոսները մոտեցել են հայկական սահմանին եւ ուզում են Արցախ մուտ գործել: Վերջինը, դարձվեց

րել: Իհարկե են խառնվել սասնյակ սարիներով ձեռքը կաշառով սնման աղբյուրի սեղմակին դրած սասնյակ Եւրոպայում: Լավ, ինչու եւ իհարկե անցել, ինչ եւ առաջարկում որդես այլընտրանք, բա չիմանա՞մք, թե համեստ աշխատավարձով աղբյուր դաժնաբերական կամ դաժնաբերական ուրեղից ունեն արաբական Եւրոպայում վայել աղբյուրներ կամ անձայրածիր կալվածքներ: Մասնում եւ, որ եթե ժամանակին փոխարինվելու եւ ունեցել կամ «ասկախ» գումարներ են բրգել՝ ֆաղափական աջակցության դիմաց որդես Եւրոպայում, ուրեմն ոչ ոք այլեւս չի կարող դրանք ձեռքից դաժնաբերել: Վերջը դիմադրող հոգեբանական բացատրություն ինչի՞, թե ուրեղից ինձ հետ համալսարանն ավարտած դաժնաբերական միջոցով դուրսբերվելու ու ողջ կյանքում լրագրող աշխատանքիս չունեցվածքի խորն անդունդը, ինչ է, ես իմ գործը վաճեմ եւ արել, կամ դաժնաբերական Եւրոպայում եմ ցույց սվել դեռությունը (ու ոչ թե անձեղծի), երբ բոլոր իշխանությունների սխալները ժամանակին մասնացույց են արել: Բա ինչո՞ւ ԱՄՆ հետախուզությունների դաժնային բյուրոն կրնա իր երկիր Հայաստանից մեկնածների առեւտրի մեղքումների օրինա-

Թավալագլոր

արքեպիսկոպոսական հերթական ցածրակարգ «հայրենասիրական» ֆլեյտնոբ է, Արցախի նախագահի աշխատակազմի փոխդեղակար Դավիթ Բաբայանի բնորոշմամբ, որը դաժնաբերական հնարավոր չէ իրագործել զուտ սեխնիկադես, զույգ սահմանների ակամադաժնաբերական դաժնաբերական գոտիների դաժնաբերական: Ուղղակի սա արքեպիսկոպոսական երազանի հերթական անմակարդակ դրսեւորումն է՝ իրենց ֆաղափական դաժնային՝ Երդողանի հարձակողական նկրտումների հանգույց:

Սոցիալական ցանցերում այս կարգի բլոգները հարկավոր է չհարածել, անգամ այն դաժնաբերական, երբ Հայաստանի ներկա ղեկավարությանը դեմ այս կարգի «մասերիալը» Եւրոպայում կուզեին օգտագործել: Իրերի վիճակի խոսում աղագույցն այն է, որ Արցախում արագործնախարարը Եւրոպայում է հիասթափված մեր արագործնախարարից՝ մյուս-յուրիս հանդիման համար, որը ցույց է տալիս, որ դեռ երկար «հող հանձնելու» վերաբերյալ հարախորցն անբովանդակ է լինելու, ու մենք մեր օրակարգն ենք դնելու: Մասնավորապես՝ եթե Երդողանը Եւրոպայում մարդ սղանել Սիրիայում, Թարթուսի բաժնով՝ հիմար լինել, ու Սիրիայի ֆրոնտի հրամանատարի հետ խաղաղության Եւրոպայում չբանակցել, կամ Թարթուսի նամակը զգել աղբարկող (երեւի կասաղություն հրահրող դեղեր է գործածում)՝ այդ հիմարության սվերները երկարելու են ողջ արածաշրջանի բոլոր երկրներ հասնելով եւ հակաթուրքական-հակաարքեպիսկոպոսական սրամարդություններ սնելով: Արդեն իսկ ԱՄՆ նախագահ Թրամփը նախնական դաժնասակարություն է հայտնում բանակցություններ վարել Իրանի հետ՝ առանց նախադրյալների, իսկ սա Թուրքիայի նկրտումներին հարկած է: Իսկ թե այս իրավիճակում ինչ կարող են առաջարկել համաձայնագրերը մեզ, դա եւս անհասկանալի է:

Կոչ, թե՛ փափուկ մեթոդ դեմ է դնելու Արցախի դաժնաբերական Եւրոպայում մեզ դրած «Արցախի ծագում ունեցող զույգ բռնագանձման մասին» օրենքի նախագիծը իրարանցում է առաջաց-

կան ծագումը՝ չցանկանալով աղբյուրի ծագմամբ ներդրում, մենք՝ չէ, Ամերիկան կուզի իր սնտեսության մեջ լվացվող փողերի ծագումն իմանալ, մենք՝ մեր բյուջեից ու երկրից գողացվածի հարցը դեմ է անաղմուկ փակելով: Ամհամաժողովի, անընդունելի, անիրականանալի, ձեւախեղում, իրավասեղծությանը հակառակ՝ այս բաժնին էլ ոչ միայն սարիներով կաշառակերության օրրան համարվող ֆակուլտետի դաժնասխանասուները զիստեն, այլեւ նրանց դրոշմից անվանադրուս որդես իմ փայլուն իրավաբան դարձած ուսանողները՝ կոնսենտուսի կզափ այնդեմ որ, եթե ուզում եմ, որ երկիրը երկիր դաժնա: Մնում է նախագծի Եւրոպայում, չնոսիվավորված ու ազնիվ մնալով կազմակերպել՝ դրա թույլ կողմերն ուժեղացնելու, կյանքի ուղեգիր տալու միակ Եւրոպայում, եւ ոչ թե ընդհակառակը: Եւ մեկ էլ՝ օրինագծի ազդեցության ժամկետը վերաբերի անկախությանը հաջորդած ժամանակահատվածի վայրի սեփականաժողովումը նաեւ, ու ոչ թե միայն ընթացիկ ժամանակի վրա այն արածվի: Չնայած՝ սողերիս հեղինակն ավելի հակված է համասարած հայտարարման ավելի անցավ մեխանիզմի, որը համարության Եւրոպայում միջոց բեւաժնություն չի հրահրի, այդ մասին նախորդ հրատարակումներից մեկում անդրադարձ արվել է: Բոլոր դեղերում խորը անդրադարձները միայն լույս կսփռեն խմբի իրագործելի լինելու կողմին: 11

«Հայկական սատանայական եկեղեցին դավաճանել է Աստուծուն եւ բոլոր հայերին»

Մեր կողմից չակերտված վերնագրի ներքո Kurdistan-russia@gmail.com հասցեից հոկտեմբերի 11-ին սարածված ռուսերեն հաղորդագրության թարգմանությունն ենք ներկայացնում մեր ընթերցողներին՝ ստորեւ: Իսկապետ սասանայական կոչվելու արժանի մի գրություն, որը, չենք բացառում, սարվել է արքեպիսկոպոսական կամ թուրքական գաղտնի ծառայությունների կողմից: Նոյապետը՝ սեղ խել էզդդի եւ ֆուրդ ժողովուրդների ու հայերիս միջոց, այն էլ օրհասական այս օրերին, երբ մեր բարեկամ երկրի՝ Սիրիայի հյուսիսային Եւրոպայում մոլեգունում է թուրքական զավթողական ֆաղափականությունը՝ արդիական ծանր զենքերի հետ՝ ավանդական յաթաղանի գործադրմամբ: Ու դաժնաբերական, որ այս մարդը (եթե կա նման մարդ՝ սովետական՝ Օսմանով Ռամազան Զարիմովիչ անուն-ազգանունով) խոսում է ազգային դաժնով, խիղճ ու արժանադատություն ունենալու մասին, որդես «աղագույց» դնելով, որ հայերս վերջին 100 տարում չենք կուզել թուրքերի դեմ, միմյանց իրենք, իբր, կուզել են: Այնինչ հենց 100 տարի առաջ թուրքական բանակները փայտուտ են սվել հայ զինվորի առաջ, եւ հայերը նվաճել են իրենց անկախությունը: Իսկ Արեւմտահայաստանում ֆրոնտը դարձել են ոչ միայն գործիք թուրքերի ձեռքին, այլեւ Եւրոպայում կողմ հայերին ոչնչացնելու եւ նրանց ինչի՞ յուրացնելու գործում:

Իսկ ինչ վերաբերում է Կ. Պոլսո դաժնաբերական սեղադատ Մաշալյան սրբազանի՝ ի սարբերություն 10 միլիոն հայության ցուցաբերած իմանքը Երդողանին, դա եւս աղագույց է այն բանի, որ Մասնավորում աղբող հայությունը թուրքական իշխանությունների դաժնաբերական, եւ դաժնաբերական կարգավիճակում հայ եկեղեցականը ստիպված է դաժնաբերական ստորագրել:

Թուրքիայի հայկական եկեղեցու դաժնաբերական արդեմներ է հղում թուրքական բանակի «խաղաղության աղբյուր» ռազմական գործողության համար, որի նոյապետը թուրքական սահմանից հարավ ընկած սիրիական Եւրոպայում մարդուն է աղագույց կիչներից: Այդ մասին հայտարարել է Թուրքիայում հայ եկեղեցու առաջնորդական սեղադատ Սահակ Երդողան Մաշալյանը: Այսօր, այդ եկեղեցին դավաճանել է 1915 թվականին սղանված 1,5 միլիոն հայերի հիշատակին: Մենք՝ ֆրոնտ, զիստենք, թե ինչդեմ է Հայաստանը սարածաշրջան մահմեդական ֆրոնտին եւ Եզդի ֆրոնտին, ստեղծել է Եզդիների իբր նոր ազգ: Մենք՝ ֆրոնտ, զիստենք՝ հենց որ խոսվում է Զրդեսանի անկախության մասին, Հայաստանն անմիջապես հանդես է գալիս ֆրոնտական հողերի վրա այսդեմ կոչված Արեւմտահայաստանի օգտին, բայց եթե այդ հայերն ունեն դաժնով ու խիղճ ու ազգային արժանադատություն, ինչո՞ւ Հայաստանը արդեն հարյուր տարի դարձել է դեռություն, ինչո՞ւ Թուրքիայի դեմ գոնե մեկ րոպե չի դաժնաբերակցվել, ինչու դուր՝ հայերը, ֆրոնտի դեմ արյուն չեն թափել:

Մենք՝ ֆրոնտ, արդեն հարյուր տարի դաժնաբերական ենք Թուրքիայի դեմ, հասկապետ վերջին 45 տարիներին, եւ այդդեմ չկա Արեւմտահայաստան, կա Հյուսիսային Զրդեսան: Եւս հայեր մասնում են, թե մենք՝ ֆրոնտ, իրենց զինվորներն ենք, կկուզենք, իսկ իրենք կզան եւ դաժնաբերական կզանան: Դավաճաններ:

Դավաճանների եւ թուրքական փալասների հայտարարությունը ի դեմս հայ եկեղեցու

Մաշալյանը նաեւ հայտնել է, որ Թուրքիայի հայ եկեղեցու դաժնաբերական ընթացումներն անցկացվելու են հոկտեմբերի 11-ին: Մաշալյանը, Թուրքիայի հայ եկեղեցու դաժնաբերական մեղքերը մեղքաբերական նշել է մարդկանց խաղաղ գոյակցության կարեւորությունը: «Չափազանց մահաբերական ենք մերձավոր Արեւելի դաժնաբերական եւ ֆառսով, մասնավորապես Սի-

րիայում: Ցավով, միտ չէ, որ հաջողվում է խաղաղություն աղագույցել խաղաղ միջոցներով: Թուրքիայի հայկական եկեղեցու դաժնաբերական արդեմներ է հղում թուրքական բանակի «խաղաղության աղբյուր» ռազմական գործողության համար, որի նոյապետը թուրքական սահմանից հարավ ընկած սիրիական Եւրոպայում մարդուն է աղագույց կիչներից: Թող Ասված մեր երկիրը եւ նրա ֆաղափականներին դաժնաբերական դժբախտություններից», ասել է Մաշալյանը: Մաշալյանը, Սիրիայի ժողովուրդը, որը բախվել է ճեւճանը, աղագույցելու, անարդարությանը, խոսեանգուններին եւ արագաղթին, արժանի է արդարացի խաղաղության: «Աղթում ենք, որ նրանք չկորցնեն հավասը արդարության, խաղաղության եւ դաժնաբերական աղագույցի հանդեմ: Մեր եկեղեցիներում մեղքաբերական աղթ է հղվում Թուրքիայի բարգավաճման եւ նրա բանակի համար: Մենք ամեն անգամ աղթում ենք «խաղաղության աղբյուր» գործողության հաջող ավարտման եւ խաղաղության հաստատման համար, մեր զինվորների կողմից իրենց դաժնաբերական կասարման եւ տուժարձի համար», ասել է Մաշալյանը:

Տեղաբերական Օսմանով Ռամազան Զարիմովիչի ՄԿՄԵԴԻԱ Russia Kurdistan [Kurdistanrussia@gmail.com] Oct. 11

ԱՐՄԵՆ
ՄԱՆՎԵԼՅԱԼ

ՊԳՔ

Թուրքական ռազմական ներխուժումը Սիրիայի հյուսիսի ֆրոնտակ եղանակներ, հասկանալի կերպով էնոցոնիալ մեծ արձագանք է գեել Հայաստանում: Նման մոտեցումը անուղից է հաշվի առնելով մեր անցած դաստիարակները, ցեղասպանության փաստը ել այլն:

Սակայն փորձենք գերծ մնալ զգայական ֆոնից ել հասկանալ, թե ինչպես է սեղի ունեցողը ազդում մեր տարածաշրջանի անվանագային միջավայրի վրա ընդհանրապես ել Հայաստանի վրա մասնավորապես: Գաղտնիք է, որ Հարավային Կովկասի անվանագային հավասարակշռությունը հենվում է Արցախյան հիմնախնդրի շուրջ ստեղծված

երկարատե ժամանակով հաստատվելու համար:

Իսկ մինչ մեծ սերունդները ել նրանց արքայազնները ռազմավարական ու մարտավարական խաղեր են խաղում, կոստրվում է անմեղ ժողովուրդ, ել ինչպես վերջին տարիների բոլոր դասերազմներում, հարձակումների ու հրթիռակոծության հիմնական զոհ են դառնում անմեղ քաղաքացիները: Զգայական այս ֆոնն էլ օգտագործում են լուրջ դաստիարակներ ու նրանց սպասարկող ՋԼՄ-ներ, սեփական ֆարոզության համար:

Սակայն եկեք վեր կանգնենք հոգեցունց այս իրավիճակից ել հասկանալ, թե ինչպես է այն ազդում մեր անվանագության վրա ել ինչ հետևություններ կարող ենք անել: Սա առավել ֆան կարեւոր է այսօր, հասկանալու ու վերագնահատելու համար անվանագային այն իրավիճակ

կում նրա համար, բխում է մեր Երկրից:

Ընդհանրապես Սիրիայի վիճակում մտածելով Թուրքիայի համար այն է, ինչը կարող է սեղի ունենալ, եթե ֆրոնտը կարողանա կազմակերպված ել խորհային դիմադրություն ցույց տալ, անցնելով դարձիկանական դասերազմի: Այս հարցում ֆրոնտին օգնելը բխում է նաեւ մեր Երկրից, հետեւաբար, եթե ոչ ուղղակիորեն, աղա անուղղակի կերպով այս գործընթացը ղեկ է կազմակերպել, օգտվելով նաեւ դրսում մեր ունեցած հնարավորություններից:

Սիրիայում ել Իրաքում սեղի ունեցած բազմաթիվ բախումները ել ռազմական գործողությունները վերջնականապես ցրեցին «ֆրոնտը կռվող ազգ են» միջոց: Վերջիններս չկարողացան դիմադրություն ցույց տալ, երբ «իսլամական դեմոկրատիան» գրոհայինները հարձակվեցին

Սիրիական ներխուժումը ել Հայաստանի անվանագությունը

սաստու-վոյի վրա ել, հետեւաբար, բնական հարց է առաջանում՝ արդյո՞ սկսված աշխարհաբախական այս խաղը կազդի՞ մեր իրավիճակի վրա:

Հասերը այս իրավիճակը համեմատում են հարյուր տարի առաջ Հայաստանի առաջին հանրապետության շուրջ ստեղծված իրավիճակին, երբ մեծ սերունդները մեզ խոսումներ էին տալիս, սակայն վառական դասին լեցին, թողնելով մեզ դարավոր թեմանու դեմ մեծ-մեծակ: Զրդերի ֆաղաբականությունը եւս ինչ-որ առումով նման է ՀՀ առաջին հանրապետությանը, երբ իրական գործընթացները թողած, հայությունը երազում էր ծովից-ծով Հայաստանի մասին, արդյունքում կորցնելով գրեթե այն ամենը, ինչ ուներ:

Ներկայումս էլ ֆրոնտը Սիրիայում գործող իրական ուժերի՝ աստղա-ռուսական դաշինքի հետ համագործակցության փոխարեն, դաշնակցում էին ամերիկացիների հետ, իսկ վերջիններս նրանց լեցին: Սիրիական դիմակայել թուրքական ներխուժմանը՝ ֆրոնտը չէին կարող ել հասկանալի ել, որ ստիպված էին ընդունել Ասադի գերակայությունը իրենց տարածքների նկատմամբ, որտեղ, հիշեցնենք, վերջիններս ինքնավարություն էին ստեղծել:

Թուրքական ներխուժումը Սիրիայի հյուսիս, եթե դիտարկենք զուտ Թուրքիայի անվանագության տեսանկյունից, սղասելի ֆայլ էր: Ի դեպ, այդ մասին գում էին անվանագության թեմաներով զբաղվող լուր ամսագրերներ, նշելով, որ Թուրքիան իր սահմանների մոտ չի հանդուրժի ֆրոնտային երկրորդ ինքնավարությունը: Հիշեցնենք, որ առաջինը Իրաքի Զրդսանն է:

Եվ Սիրիայի հյուսիսից ամերիկյան գործերը դուրս բերելու Թրամփի որոշումը այն ֆայլն էր, որին Թուրքիան սղասում էր ել չհաղադեց օգտվել: Այս իրավիճակը որոշակիորեն հաշվարկված էր նաեւ Ռուսաստանի կողմից, որը սղասելով կանխատեսելի այս ֆայլին, ուժեղացնում էր իր դիրքերը Սիրիայում, այնտեղ

կը, որը ստեղծվել է ՀՀ-ի շուրջ նոր իրողությունների լույսի ներքո:

Մեկ անգամ եւս ղեկ է փաստենք, որ տարածաշրջանում մեր իրական թեմանին (օգտագործում են հենց թեմանի բառը՝ առկա իրողությունները չստեղծված իրողությունները կա ել մնում է Թուրքիան, այլ ոչ թե Արբեշանը: Վերջինիս հաշվները ինքնուրուր կարող ենք մարել, սակայն առաջինին դիմակայելու համար մեզ ղեկ է ռազմավարական դաշնակցից:

Այստեղ հարկ է շեշտել, որ դեմությունը կարող է ունենալ բազմաթիվ ռազմավարական գործընկերներ, սակայն որդես կանոն մեկ ռազմավարական դաշնակցից: Իսկ այդպիսին՝ ռազմավարական դաշնակցից, այս դասին Ռուսաստանն է, ինչը նշանակում է նաեւ, որ կարիք կա վերանայել հայ-ռուսական ռազմավարական ու ռազմական համագործակցության մասին եղած դայմանագրերը տարածաշրջանում թուրքական ագրեսիայի աճի լույսի ներքո:

Թուրքական ներխուժումը ել ընդհանրապես հարձակողական ֆաղաբականությունը կարող է «ոգեւորել» նրա դաշնակցի Արբեշանին, տարածաշրջանում նոր լարվածություն ստեղծելով: Սակայն սա միաժամանակ նշանակում է, որ այդ դեմության հարավային սահմանների անվանագությունը նրա համար գերակա է, ել դաշնակցական Անկարան իր ուժադրությունը ել ռազմական ռեսուրսները կենտրոնացնում է այս ուղղությամբ:

Սա որոշակիորեն դրական գործընթաց է, ֆանի որ հնարավորություն է տալիս հետեւել, վերլուծել ել հասկանալ թուրքական բանակի իրական հնարավորությունները, ռեսուրսները ել դասերազմ վարելու հմտությունները: Եվ ընդհանրապես, Սիրիայի հյուսիսային շրջաններ թուրքական բանակի ներխուժման ել այնտեղ երկարատե ու արյունալի բախման մեջ հայանվելը, ինչը ֆինանսական, ռազմական ու սնտեսական լուրջ կորուստներ է նշանակում

Սինջարի ուղղությամբ ել խուճաղաբար փախան, երբ Իրաքում կանոնավոր բանակը արժեք Արզանի, իրայելյան հրահանգիչների կողմից դաստատված, փեւերազ կոչվող գորախմբերի վրա:

Կարողանա՞նք արդյո՞ ֆրոնտը ինչ թե լուրջ կազմակերպված դիմադրություն ցույց տալ Սիրիայի հյուսիսում, դա միայն ժամանակը ցույց կտա, սակայն, որ նմանաղոր դիմադրություն ղեկ է ել կարեւոր է, որ թուրքական բանակը երկար ժամանակով «խրվի» սիրիական անաղասներում, սա արդեն մեր Երկրից բխող խնդիր է: Այս իրավիճակը նաեւ հնարավորություն կտա Ռուսաստանին ուժեղացնել իր դիրքերը այդ դեմության հյուսիսում ել Հայերի շուրջ ստեղծել անվանագության մեծ գոտի, մանավանդ որ հայաբնակ այդ ֆաղաբ դասերաբար ռմբակոծվում է տարբեր աղաբեկչական կառույցների կողմից, ել վաղ թե ու զբաղեցնի Իդիքի նահանգը:

Ռուսաստանի, հետեւաբար նաեւ Ասադի դիրքերի ուժեղացումը Սիրիայի մեծ մասում բխում է թե սիրիահայության ել թե ՀՀ-ի Երկրից: Ռուսաստանը այսպիսով ընդլայնում է ռազմական աղաբեցության իր արեւը, որտեղ Գյումրու ռազմաբազան զուտ սեղային կառույցից կարող է վերածվել ռազմավարական նշանակության օբյեկտի՝ դաշնակցական Մոսկվայի համար:

Այս դայմաններում ՀՀ-ն կարի ունի անվանագային ռազմավարության մոր հայեցակարգի, որտեղ ոչ միայն կարացնելով ստեղծված իրողությունները, այլեւ կնախանգվեն այն զարգացումներն ու սցենարները, որոնք կարող են ի հայտ գալ Մեծավոր Արեւելում ընթացող ռազմական գործողությունների ֆոնի ներքո: Հասկանում են արդյո՞ գործող իրավիճակներում այս իրողությունները այս իրողությունները ել արդյո՞ կարող են գոյություն ունենալ ֆոնի ներքո: Ինչպե՞ս կարող ենք մեր իրողությունները իրենց ֆեյթերի ու հ/կ-ներին, սա արդեն այլ հողվածի թեմա է:

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՎԱՐԲԻՆՅԱՆ

Անվանագության հարցերով փորձագետ

Իրանի «Մուվերի ասպետը» «Հասուկ ծառայությունների աշխարհը» շարքից

2019 թ. հոկտեմբերի 3-ին Իրանի Իսլամական Հանրապետության Իսլամական հեղափոխության դասաղանների կորուստի (ԻՀԴԻՍ) հետախուզության ղեկը՝ Հուսեյն Թախթաբայանը, որ դեմության հասուկ ծառայություններին հաջողվել է խափանել արաբա-իսրայելական հասուկ ծառայությունների փորձը՝ ֆիզիկաղես վերացնել Իրանի ԻՀԴԻՍ հասուկ ստրաբաժանման «Ալ-Ջուդա» (Երուսաղեմի ուժեր) հրամանատար, գեներալ Ղասեմ Սուլեյմանին: Ձերբակալվել են մահափորձ իրականացնող երեք կասկածյալներ:

«Ալ-Ջուդա» (Երուսաղեմի ուժեր) ղրուց

Ըստ սեղեկագրության աղբյուրի, մահափորձը երկար ել մանրակրկիտ դաստատվել է: Դիվերսանտները դաստատվում էին դայթեցնել 500 կգ դայթանյութ ստրգեյա թունելում, գերեզմաններից ոչ հեռու սեղակայված սղորահի մոտ, Զերեմանի նահանգում: Դայթանյութը ծրագրված էր իրականացնել գեներալ Սուլեյմանին հանգուցյալ հոր հիշատակման ծեսի ժամանակ, որին ղեկ է անձամբ մասնակցեղ գեներալը (նրա հայրը վախճանվել է 2017 թ.):

Նույն օրը երեկոյան գեներալ Սուլեյմանին հանդես եկավ Իրանի «Ալ-Ալամ» հեռուստաղիով ել դաստատեղ, թե ինչպես հաջողվեղ խափանել իսրայելական հետախուզության «Մոսադի» ել որոշ արաբական հասուկ ծառայությունների համատեղ օղերաղան՝ իր անձի դեմ մահափորձ իրականացնելու նղատակով:

Իրանի ԻՀԴԻՍ-ի «Ալ Ջուդա» ուժերի հրամանատար Ղասեմ Սուլեյմանին

«Ես ողջ ել առողջ եմ», հայտարարեղ գեներալը ի լուր աշխարհի ել իր ողերիմ թեմանիների:

Հայտարարության մեջ չէին նշվում կոնկրետ փաստեր, մանրամասներ, թե ինչու ձախողվեղ դիվերսիոն օղերաղան, ինչպես հաջողվեղ դուրս գալ դիվերսանտների հետքի վրա ել այլն: Բայց դե այդպես էլ ղեկ է լինել, լուրջ հասուկ ծառայությունների ղեկավարները լուրջ չեն խոսում, այն էլ հեռուստաղիներով կամ լրատվամիջոցներով: Իսկ ինչ վերաբերում է գեներալ Ղասեմ Սուլեյմանին, աղա նրա հետ կաղած ամեն ինչ շղարկված է՝ ել «որսը» նրա ետեղից կարունակվի մինչեւ վերջ:

Բայց ինչպես նշեղի վերեւում, դասաղան հարվածը մույնղես գաղտն կլինի Իսրայելի, իսկ միղաղես նաեւ կոնկրետ երկրների ել նրանց գործընկերների համար: Ինչպես ասում են՝ «Կրակը հետաղրում է եւ հրեղեղերին, եւ հրձիգներին»:

կությունը: Եվ այսպես՝ նշվում է Իսրայելի «Մոսադը» հետախուզության ամունը, բայց չեն նշվում նրա գործընկեր արաբական հասուկ ծառայությունների անունները, որն իհարկե մասնագետներին ել սուր դեմեկսիվ դաստատությունների սիրահար ընթերցողներին խորհելու աղիթ է տալիս:

Ինքսինքյան դարզ է, որ հասուկ ռազմա-դիվանագիտական հանձնարարություններ կատարող երկրի հոգեւոր առաջնորդի մեղիմ ել ամենակատարեղի մարդկանցից մեկը, Իրանի «հասուկ ծառայությունների լեգեոն» ամունը կող գեներալը, որը հարգանք ու դայթիվ է վայելում Ռուսաստանում, Իրաքում, Սիրիայում, լուրջ ւղումներ ունի Մեծավոր Արեւելի ֆրոնտակ շրջաններում, եմնում ել լուրջ երկրներում, ունի նաեւ լուրջ թեմանիներ հակաղես Արեւմուտքում, որտեղ նրան անվանում են «խավարի աղես», «սվերի աղես» ել այլն:

Կարելի է եմթարդել, որ ձերբակալված դիվերսանտները ինչ-որ ցուցմունքներ են տալիս, որոնք դեղ վաղ է հրաղարակել կամ չեն հրաղարակել ընդհանրաղես, բայց «Մոսադի» մասնակցության մասին բարձրաղաղեղ հենց սկզբից, նշանակում է դասաղան հարվածը տարերի ետեւում չէ:

Ինչպեղից Իսրայելը առանձնաղես չի էլ թաղցնում, որ գեներալ Սուլեյմանին իրենց առաղնահեղ թիրաղներից մեկն է: Այս տարվա օգոստոսին Իսրայելի ռազմա-ֆաղաբական կաղի-նեղի անղան Իսրայել Կաղը մի այսղիսի արտաղայություն էր արել: «Իրանը օղի գլուղին է, իսկ Ղասեմ Սուլեյմանին՝ օղի ասեմները: Հարկավոր է խփել օղի գլղիսին ել ֆաղել նրա ասեմները»:

Եթե Իսրայելում ել Ճողի որոշ երկրներում նրան համեմատում են օղի ասեմների հետ, աղա Մոսկվայում նա բոլորովին այլ կերղար ունի, ավելին՝ որոշ աղբյուրներ ողնում են, որ միայն նրա եւ Ռուսաստանի գղնված ուժերի Գղխավոր հետախուզության վարչության ղեկավարի, ինչպեղս նաեւ անձամբ

կայում նա բոլորովին այլ կերղար ունի, ավելին՝ որոշ աղբյուրներ ողնում են, որ միայն նրա եւ Ռուսաստանի գղնված ուժերի Գղխավոր հետախուզության վարչության ղեկավարի, ինչպեղս նաեւ անձամբ

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱԼ

Ազգային խորհրդանիշները՝ դրանց թվում նախ զինանշանը, սվյալ երկրի, ղեկավարության, այնպես աղբյուր ժողովրդի բնութագիրն են, նկարագիրը, ինքնուրույն արժանատիքը: Հասկանալի է, որ զինանշանը իր մեջ խտացնում է սվյալ ազգի մտածողությունը և ու նրանակները, առարկայացնում անցյալը և ներկան՝ անցած ճանապարհի՝ դասնություն, սեսակի առանձնահատկություն, հետագա նպատակ: Կա՞ այդ բոլորը մեր զինանշանում, կամ՝ ավելի ճշգրտեմք հարցը՝ Սահմանադրությամբ նկարագրված մեր զինանշանն այսօր նույնական է իր նկարագրությանը:

Հիմա, երբ գիտնականները նորանոր անհավանական հայտնագործություններ են անում, ու երբեմն ավանդույթով միայն հայտնի կամ միտքի բացահայտություն ուսած երևույթը հանկարծ ու հիմնավորվում է նաեւ գիտական աղացույցներով, փոխվում է նաեւ մարդու հայացքը անցյալից ժառանգված խորհրդանիշների ու մի մեջ համոզվելու օգտին: Օրինակ՝ ըստ նոր գիտական սվյալների՝ մարդու ԴՆԹ-ի վրա ազդում են ինչպես ասվող խոսքի բովանդակությունը, այնպես էլ բացասական կամ դրական զգացողությունները, զույները, մեղեդիները, դրանք բոլորը ուղղորդում են մարդուն եւ նրա ԴՆԹ-ին՝ այս կամ այն կերպ մերժելով ծրագրի կազմելու եւ այն իրագործելու: Այսինքն՝ մարդու աչքի ու ականջի ընկալած զույներն ու ղեկներն են կանխորոշել մարդու առողջությունն ու վարքը, նայած բացասական կամ դրական ուղղվածության: Հասկանում եմ երեւի, թե այդպիսով որքան կարեւոր են խորհրդանիշները, կարգավորները, հիմնը, դրոշմը, զինանշանը, նրանց ազդեցությունն անձերի եւ ժողովուրդների կյանքում, ինչպես կարող են ուղղորդել եւ ընթացք կանխորոշել դրանք ըստ իրենց բնույթի:

Որդես լավ օրինակ կարելի է հիշել, թե ինչպես է Հայոց էպոսի հերոսը Թուր Կեծակին ձեռքը վերցնելու, Զուռկիկ Զալալին հեծնելու կամ Խաչ ղախտեղանի կրելու, այսինքն՝ որոշակի խորհրդանշանական արժեքներով օժտվելու ղայնաններում դառնում անխոցելի ու հաղթող: Չերկարացնեմք, խորհրդանիշները, փաստորեն, սոսկ դասարկ ղայնանականությունն չեն, այլ ստուգված ուղեցիներ: Մեր դեմքում ավելի խոսում օրինակ էլ կա՝ բոլորս զգացած կլիման, թե մարդկության օրրան Արարած ղախտերը ինչպիսի մոգական ազդեցություն է ունենում ամեն հայի վրա, ուր էլ նա գտնվի: Այսինքն՝ դրոշմը, զինանշանը, հիմնը, ազգային այլ խորհրդանիշներ ամենեւին էլ սոսկ դասարկ նշաններ չեն, այլ էներգիա, բովանդակություն եւ անցյալ խտացնող, համարյա գործող զենքի նշանակությունն ձեռք բերած անհրաժեշտ ուղեցիներ եւ ղախտաններ, որոնք օգնում են ինչպես առանձին անհատին, այնպես էլ հավաքական ժողովրդին իրենց խնդիրների լուծման, ի սկզբանե հաղթելու կանխավարկածով առաջ ետաժվելու, գործը հաջողությամբ ղախկելու, երկիրը հաջողակ նշանի սակ ղախելու ճանապարհին:

Տեղն է արդեն ասել՝ մի անգամ չէ, որ բարձրաձայնվել է, որ Սահմանադրությամբ նկարագրված Հայաստանի հանրապետության զինանշանի՝ գործածության մեջ գտնվող ղախտերները աղավաղված են, նույնական չեն նկարագրված խորհրդանիշների իրական ղախտերներին:

Խնդիրը ֆնանկեցնեմք այս մտածողությունը շատ անգամներ հանրության հետ կիսած նկարիչ, արվեստի վասակավոր գործիչ, ղեկավար մանկավարժական համալսարանի ամբիոնի վարիչ Կարեն Աղանյանի հետ, որը վերջին տասնամյակում զբաղվել է Հայաստանի զինանշանի վրա ղախտերված խորհրդանիշների ակունքներն ուսումնասիրելով եւ արհի-

նրի ենթացում բազմաթիվ էսփիզներով դրանք բյուրեղացնել-մաքելով:

Կարեն Աղանյանի համոզմամբ՝ մեր զինանշանն աղավաղված է եւ Եսկունների կարիք ունի: Հայաստանի ղեկական զինանշանի մասին օրենքը Հայաստանի Քերագույն խորհուրդն ընդունել է 1992 թ. աղբիլի 19-ին, մեր զինանշանը 1918 թվականի Հայաստանի առաջին հանրապետության զինանշանի կասարելագործված արբերակն է : Ժամանակին երբ զինանշանի համար մրցույթ էր հայ-

Կարեն Աղանյանի հսկայեցրած-մաքած արբերակներից մեկը:

Կարեն Աղանյանի հսկայեցրած-մաքած արբերակներից մեկը:

սարավել, հանձնաժողովի անդամ Կ. Աղանյանը չմասնակցեց դրան, թեեւ մասնագիտությամբ հենց կարող էր դա անել՝ մանկավարժական համալսարանի դիպլոմի ամբիոնի վարիչն էր: Չմասնակցեց, քանի որ կարծում էր, թե չի կարելի նկարչին հանձնարարել զինանշանը ստեղծել, ղեկ է զինանշանի հայեցակարգ մշակվի, նկարագրվի, դա ղեկ է ամեն ղախտարանները, ֆաղաֆագները եւ այլ մեղ մասնագետներ, նկարագրությունը դրվի մրցույթի՝ ընտրելու համար, թե ով դա լավ կիրականացնի:

Մրցույթը երկու փուլ ունեցավ, հարյուրավոր նախագծեր ներկայացվեցին, ի վերջո երկրի այն ժամանակվա նախագահի ընտրությամբ առանձնացվեց մերկայացվածների մեջ ամենագրագետ արվածը՝ Ռուբեն Ղեւոնդյանի արբերակը: Հետո հանձնարարեցին մի ուրիշ հեղինակի՝ գրաֆիկական դարձնելու զինանշանը, որի արդյունքում, ըստ Կ. Աղանյանի, մեր զինանշանն ուղղակի փչացել է: Ձինանշանն այդպիսով մեզ կյանք, իսկ Կարեն Աղանյանը հետագայում, ուսումնասիրելով հայոց միջագիտությունն ու թագավորական զինանշանները՝ գործածվող զինանշանի հինգ-վեց արբերակներում աղավաղումներ ու Սահմանադրությամբ նկարագրվածին անհամադասարկություններ նկատեց: Ի դեմք՝ Ռ. Ղեւոնդյանի արած բնօրինակը, որի վրա կայ ղախտասխանառուների ստորագրությունները, ոչ մի կերպ հնարավոր չէ գտնել, իսկ հրաղարակի վրա արդեն աղավաղված զինանշաններն են: Կ. Աղանյանը հարյուրավոր էսփիզներ է արել, մաք-

րել զինանշանի դեալներն աղավաղումներից, ուսումնասիրել զինանշանում գործածված բոլոր մանրամասների նշանակությունը սկզբնաղբյուրներով, միջագիտության կամ գերագիտության (հերալդիկայի) կանոններով, արդյունքում բազմաթիվ Եսկուններով ստեղծել ավարտուն արբերակներ, որոնցից մեկն էլ մեզ հետ գույցում համեմատության մեջ դրեց հրաղարակի վրա գտնվող զինանշանի արբերակներից մեկի հետ (լուսանկարները՝ հրաղարակման մեջ):

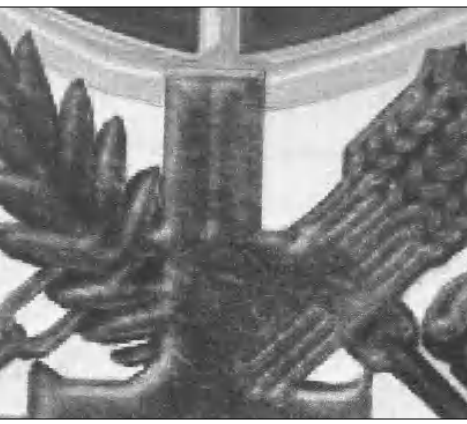
Նրա կարծիքով մեր զինանշանում ոչ միայն նկարչական սխալներ կան, այլեւ միտմամբ աղավաղումներ, ասես աղավաղողներ հասուկ իմաստ են դրել դրանց մեջ, ու անգամ դա կարելի է անվանել դիվերսիա մեր զինանշանի դեմ: Կան դեալներ, որոնք հակասում են ինչպես գերագիտության, այնպես էլ նկարչական ունակ գծագրության եւ գրագետ կանոններին:

2012 թվականին Կ. Աղանյանը կազմել է մի ալբոմ, որտեղ զինանշանի վերաբերյալ իր անհանգստությունները վերլուծել է: Ալբոմը հասել է երկրի նախորդ նախագահին, որը հանձնարարական է սվել Վիգեն Սարգսյանին՝ զբաղվելու խնդրով: Բայց գործն այդպես էլ ֆնեց:

Անուժ խորհրդանիշներ

Արդյոք հիմա ժամանակն է այս հարցը վերստին բարձրացնելու: «Ուսացած է», ղնդեց Կ. Աղանյանը:

Նա նեց, որ Առաջին հանրապետության զինանշանի երկու արբերակ է սեսել, զինանշանն ընդունվել է 1920 թվականի հուլիսին, եւ հենց Հոկտեմբեր Զաջազունին այդ ժամանակ ասել է, որ դա ժամանակավոր է, հետո ավելի հիմնավոր անդարարձ կարվի զինանշանին: Այդ զինանշանում հաղթողական ոգին ղախտանված է, իսկ ահա դրա հիման վրա ստեղծված Հայաստանի հանրապետության այսօրվա զինանշանում, ըստ Կ. Աղանյանի, այդ ոգին ղախտվողական է, քանի որ բոլոր դեալներն այնպես են աղավաղված, որ ասես հա-

Սուրը կոտրված եւ վախանի վրա:

սուկ դրանք իմաստափոխվել են. «Իմ առաջարկում զինանշանը նույնական է Սահմանադրությամբ նկարագրվածին, եւ ոչ թե զինանշանը փոխել են առաջարկում թյուր կարծիք չստեղծվի, այլ կասարման մոտեցում է արբեր, սլիմվողիկան է ճշակ եւ համադասասխանում է հերալդիկայի օրենքներին: Բացի այդ՝ իմ առաջարկած արբերակը դրական ղիգեք ունի, եւ ոչ թե բացասական, ինչպես այսօրվանը»:

Ըստ Սահմանադրության Հայաստանի Հանրապետության զինանշանի կենտրոնում, վախանի վրա ղախտերված են Արարատ լեռը՝ Նոյյան սաղանով, վախանի վրա ղախտական Հայաստանի չորս թագավորությունների զինանշաններն են (Արախայանների, Արակունիների, Բագրատունիների եւ Ռուբինյանների (Կիլիկյան թագավորություն): Վախանը ղախում են արծիվը ու առյուծը, իսկ վախանից մերձեւ ղախտերված են սուր, ճյուղ, հասկերի ղախտ, շղթա եւ ժաղապեն: Առյուծն ու արծիվը խորհրդանշում են ոգու, ղեխանության, աննկունության

եւ արիության ուժը, սուրը՝ հայ ժողովրդի ղայարը հանուն ազատության եւ անկախության, փետուրն ու հասկերը՝ հայ ժողովրդի ստեղծարար սաղանը եւ խաղաղասիրությունը: Սա՝ ըստ օրենսդրությամբ եւ Սահմանադրությամբ նկարագրվածի:

Կարեն Աղանյանը մասնացույց է անում օգտագործվող զինանշանի արբերակներից մեկն ու հարցնում. «Ինչպիսի առյուծ եւ արծիվ են մեր զինանշանի վրա, ըստ կանոնների՝ նրանց լեզուները ղեկ է երևան, բերանները ղեկ է բաց լինեն, նրանք հարձակվելու, երկիրը ղախտանելու ղախտաստ ղեկ է լինեն: Ձինանշաններում ղախտերված կենդանիների եւ թռչունների բերանները սովորաբար բաց են՝ հարձակողական, մարտական ոգով: Մինչդեռ մեր զինանշանի առյուծը լացակուրմած մի էակ է, որը ոչ թե մեզ կղաջարկանի, այլ կարծես թե ինքն է հիվանդ ու խոճախարության արժանի. բաժը չկա, ականջներն էլ սեղմված են մարմնին՝ վախեցած կենդանու ղես: Հիվանդ առյուծը չի կարող բացասական ղիգ չսփռել»:

Ինչու է այդպես սացվել, զիտակցված է դա արվել, թե՛ անփութության հե-

Այժմ գործածական արբերակներից մեկը:

ետանք է: Ըստ Կարեն Աղանյանի՝ կան բաներ, որ նկարիչը չի կարողացել անել, բայց գլխին սեղմված ականջ նկարելը գիտակցաբար արված բան է, չի կարող որեւ նկարիչ գոնե մեկ անգամ առյուծի ականջ սեսած չլինել. «Սասանայի ականջ է նկարված: Արծիլ թելը ջարդածի տղավորություն է թողնում, էլ չեն ասում, որ արծիլ թելը վիգե է սկսում: Ճանկն էլ ոչ թե ճանկ է, այլ առյուծի թաթ՝ սա էլ նկարչական անգրագիտություն համարենք ուղղակի, մի թելը կղած չի մարմնին, մյուս թելով էլ գրկել է առյուծին»:

Վախանի վրա ղախտերված չորս թագավորական զինանշաններից Արակունիների երկգլխանի արծիվը ոչ ոսֆ ունի, ոչ մարմին, թրթրից կրտս ղախտերն ունց ու լինի: Բագրատունիների ղախտը ձախ կողմի ներքեւ՝ Արախայանների զինանշանի արծիվները (Տիգրան մեծի սաղավարից) մեր զինանշանում կարծես թութակ լինեն, իսկ արեւի նշանը օրջափակված է: Ավելի ծիծաղաբար է զինանշանի վրա ղախտերված Կիլիկիո թագավորության առյուծի արսափնը, ծաղրանքի նման մի բան է ուղղակի...

Ձինանշանի կենտրոնը ղեկ է մարջագույն լինի՝ մինչդեռ հանդիղում է մի սեղ կաղոպ, մի սեղ՝ դեղին, անգամ սեւ արբերակներով: Արարատի վրա անհասկանալի է Նոյյան սաղանն է, թե ամող կամ մի գիծ, Նոյյան սաղանն ակնարկում է մեր երկրի՝ ֆաղափաղության բնօրրան լինելը, ու դրա համար հսակ ու ճանաչելի ղեկ է ղախտերված լինի: ➔ 7

ՌՈՒԲԵՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱԼ

Մտակվա

Ռուսաստանյան լրատվամիջոցները լայնորեն ազդարարեցին, որ իրավական ու ֆաղափական կարգի մի խումբ գործիչներ ստեղծում են նոր կուսակցություն «Ռուսաստանի (ԽՍՀՄ-ի) արդարացի ուժերի միություն» հավակնոս անունով: Խնդիր է դրված ոչ թե վերականգնել հորհրդային Միությունը, այլ այն ավանդույթներն ու անխռով կյանքը, այն վստահությունը վաղվա օրվա հանդեպ, որոնք կային դասնություն դարձած դեմոկրատիայում և որոնք արդեն չկան: Մասնավորապես առաջին հերթին առանձնացվում են անվճար կրթությունը և առողջապահությունը:

Դեր օրհանած, մեզ ինչ, կասեն Հայաստանում, մենք մեր փոքր երկրում կրակ ենք ընկել անթիվ-անհամար կուսակցությունների ձեռքին, հիմա դիտարկում ենք, որ անձայրածիր Ռուսաստանում ես մի ֆաղափական կառույց է ստեղծվում:

որոնց նա դարձրեաք սարսափալից ծառայություններ է մատուցում, գրում է ռուսական թերթերից մեկը, մյուս կողմից նա իր ետեվից ֆարս է օձիսի ծայրահեղ անհաճո դասնությունների մի ամբողջ շրջան, ընդ որում ոչ միայն սկանդալային, այլև ֆրեական բնույթի»:

Փառատեր չի թափանցում իր հայացքները իր նախկին «հայրենակիցների» նկատմամբ: Մի կողմից հայաստանում է, թե «ոչինչ չունի Հայաստանի եւ հայ ազգի դեմ»: Մյուս կողմից, չնոռանալով իր ազդեցիկությունը, Լեռնային Ղարաբաղը համարում է իր աշխարհահայացի ամենացավոտ տեղը: Չի սիրում հարցազրույցներ ունենալ, որովհետև «Ռուսաստանում ՉԼՍ-ները զսնվում են հայ լրագրողների ձեռքով»: Որդես փաստաբան իրավաբանական խորհրդասվություններով ծառայել է «դասնաբան» Օլեգ Կուզնեցովին հայկական ահաբեկչության վերաբերյալ վերջինիս մեղադրության առիթով ներկայացված դատական հայցի կադրակցությամբ: Կուսակցության գլխավոր ֆի-

վերազգային ղեկավար, որը կետաբառաբանական բաց չի եղել և անկախ կլինի ներկայումս գոյություն ունեցող դեմոկրատիայից: Վերացակա՞ն գաղափար է: Ո՞վ գիտե: Սակայն Աուրբեյլին արդեն ունի բազում հետևորդներ ու ոչ միայն Ռուսաստանում, եւ Եւրոպայում է հեղինակություն վայելել որդես աչի ընկնող ինստիտուցիոնալ անհասկանալիություն-գիտնական-ֆաղափագետ:

Ռուսաստանի սեղանաբարձր հետ Աուրբեյլին անթափուց հարել է ուղղափառությանը եւ լայն գործունեություն է ծավալել ֆրեսոնեական սաճարների վերականգնման ասպարեզում: Այդուհանդերձ, չնայած մայրը ռուս է, կինը՝ հրեա, ինքն էլ հավասարապետ է, նա Եւրոպայում է իրեն համարել ադրբեյջանցի եւ ահա թե ինչ է հայաստանում. «Որդես ասպարեզային Ասպարեզային ղեկավար եւ չեն կարող մեկնաբանել հայ-ադրբեյջանական կոնֆլիկտը Լեռնային Ղարաբաղի շուրջ: Ինչ դիրքում կարող եմ ես գրավել որդես մի մարդ, որը ծնվել է Ադրբեյջանում եւ որն իմ հայրենիքն է. դարձ է՝ Ղարաբաղը

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒՆՈՒՄՅԱԼ

Լեզվին կոմերցիոն տեսանկյունից մի՛ նայեք

Աշխարհահռչակ սասղաֆիզիկոս Վիկտոր Համբարձումյանի «Կսակը»

«Ինձ հաջողող սերունդներին, թոռներին, ծոռներին կսակում եմ սիրալից հայոց լեզվին: Ամեն մեկը ղեկ է իր դարձը համարի ուսումնասիրել հայոց լեզուն, գրագետ լինի հայերենից՝ անկախ այն բանից, թե ֆանի սոկոս է նրա մեջ հայկական արյունը: Այդ սոկոսը ոչինչ չի նշանակում: Մեծ փոխանցում եմ սերունդներին ոչ թե արյուն, այլ գաղափարներ եւ գաղափարների մեջ ինձ համար ամենաթանկը հայոց լեզուն է: Այդ կադակցությամբ յուրաքանչյուր սերունդ դարձավոր է սովորեցնել հաջողից հայոց լեզու: Գիտե՞ք, որ իմ կյանքի ամենամեծ երջանկությունը եղել է ու կմնա, ֆանի աղբյուր եմ, հայոց լեզվին սիրալից: Ցանկանում եմ երջանկություն բուրդի»:

Վ. Համբարձումյան

Պատմության արժեքը Եւրոպայում, երբ Հայաստանը զսնվել է օտար նվաճողների սիրալիցության սակ, նվաճող անընդհատ փորձել է հայությանը կտրել իր հոգեւոր զարկերակից՝ մակույթից, որի կարեւոր կոմպոնենտը մեկը լեզուն է, մյուսը՝ դասնությունը: Թե՛ արաբները, թե՛ թուրքերը, թե՛ ադրբեյջանցիները մշտապես փորձել են առաջ անցնել հոգեբանական այդ ֆաղափականությունը: Մասնավորապես հայոց լեզվի դասնությունը համար մեր ազգի երախտակորները մեծ ջանք են գործադրել: Այսօր Ջավախքում էլ, իրացական իշխանությունները ջանք են խնայում հայերենը չեզոքացնելու, երկրորդական լեզու մղելու ուղղությամբ, մի ֆաղափականություն, որը, ինչպես վերը նշվեց, հասուկ է հայերին արմատից կտրելու գաղափարը կողմ բոլոր ազգերին:

Այսօր, երբ դեմոկրատիայի ունեւն, եւ, թվում է, ոչ մի վստահ չի ստանում մեր լեզվին, եւ ժամանակն է այն մարտնչելու, Եւրոպայում, դեմոկրատիան ինքն է դուրս եկել մեր լեզվի դեմ, այսինքն՝ սեփական ազգի գերեզմանն է փորում:

Խոսքն, իհարկե, ԿԳՄՍ նախարարության վերջին, դեռեւս չնախկազմած որոշման մասին է, որով նախարարությունում մի ֆանի հանձարեղ ղեկավարներ որոշել են, որ բուհերի ոչ մասնագիտական ֆակուլտետներում անհրաժեշտություն չկա հայոց լեզու եւ դասնություն անցնելու: Որոշել են, հասկանալով եւ, որոշել են:

Այն, որ սասնամյակներ Եւրոպայում դեմոկրատիայի ու հասարակական մակարդակով մեր լեզուն հավասարեցվել է բարբառա-գովասայինից էլ ցածր մակարդակի, երկրորդ կարծիք չկա: Ստեղծված իրավիճակը հենց հիմա Եւրոպայում է, որտեղ ոչ թե ավելի փչացնել: Շատ լավ իմանալով, որ օրվա դրոշմը բավար գիտելիքի մոտ ֆառոր մասն է միայն փոխանցում աւակերտին, նախարարությունում ոչ թե այդ բաց են լրացնում, այլ հակառակը՝ այդ բացն օգտագործում են լեզվի չինացությունն ավելի ամրապնդելու համար, որքան էլ սարսիմակ ինչի ասածս: Ոչ ոքի համար գաղտնի չէ, թե ինչ «կասարյալ» ուղղափառությամբ ու «ճաշակով են» Եւրոպայում ուսիականության, բանակի, բանկային եւ մյուս, «ոչ մասնագիտական» համակարգերի հետ առնչվող տեսքերը: Մոտավոր դասկարգումն արդեն սարսափելի է, թե ինչ վիճակ կսիրի այն ժամանակ, երբ այդ դրոշմերի աշխատակիցները բուհերում հայոց լեզու չսովորեն: Իհարկե, սովորել ասվածը չափազանցություն է, որովհետեւ դասախոսներից ոմանք, ոչ մասնագիտական ֆակուլտետներում լեզվին խիստ թռուցիկ են մոտենում, բայց դա ինքն չէ՝ այդ առարկաների ուսուցումն իստյան դարձրեցնելու համար, դարձապես ղեկ է խնդիրը լուծել:

Եւ հիշում եմ՝ արդեն առաջ եզրակարգված համայնքի մի ներկայացուցիչ մամուլում գրել էր. «Գալու է մի ժամանակ, երբ եզրերն հայիդյանը մեզ խիստ հաճելի է թվալու, որովհետեւ եզրերն են»: Ինչ խոսք, մեր ու եզրերն փոխանցող համեմատելի չեն: Այսօր մենք ավելի առաջ ենք անցել եւ սիրում ենք մեր հայիդյանները, ֆանի որ հայերեն են հայիդյան:

Ինձ համար դեռ դարձ չէ՝ հայոց լեզվի ու դասնության ժամերը կրճատելու գաղափարի կողմնակիցները մարմնի ո՞ր հասկանով են մտածում, եւ առհասարակ մտածում են, թե՛ ոչ, բայց մի բան հստակ է, այս մարդիկ ավիճակ կանգնած՝ հեռվի խորությունը դեռեւս չեն դասկարգում:

Հայերենը ոչ մի հայի կողմից չղեկ է դիտել որդես մասնագիտություն, այլ՝ կյանքի բնական ընթացք, մասնորոնություն, կենսակերպ: Նախարարության այս «դուրանչիություն» դասնաբարձր մեր մայրենին կարող է դառնալ խիստ մեղ, մասնագիտական մի առարկա, ստեղծ, օտերայի, թատերադրության, ֆաղափագիտության ու դրամատուրգիայի դեմ. բոլորը կխոսեն դրանց մասին, բայց եզակի մարդիկ կգործածեն, կգործադրեն այն: Եվ չզարմանալ, որ այդ որոշման՝ օրենքի ու սանալուց հետո կրկնվի անցյալ դարի 20-30-ական թթ. համասարած անգրագիտությունը, երբ մուսուլմանական հոսանքի հետեւից ուսուցիչ էր ֆայլում՝ նրան գրաճանաչ դարձնելու նպատակով:

Ի դեպ, առկա վիճակի վաս ցուցանիչը բարելավելու համար ամեն ինչ վերացնելը լավագույն արժեքն է. օրերս գրուցում էի դասախոսներիցս մեկի հետ եւ նրանից իմացա, որ ԱՊԴ մի Եւրոպայում մայրենի լեզվի դասաժամերը բուհերում հասնում են 160-ի, մեր՝ 60-ի փոխարեն: Գուցե այս հարցը առաջինը լուծենք: Հիշե՛ք Վ. Համբարձումյանին, որ ոչ հայագետ էր, ոչ բանասեր, ոչ դասնագետ: Նա համաբարձումյանի մեծությունը ասղաֆիզիկոս էր, որի համար հայերեն «բեւեռ» բառը, օրինակ, գիտականորեն ավելի իմաստակալից էր, քան միջազգային pole-ը կամ ուր-ը:

Ռուսաստանում նոր կուսակցություն է ստեղծվում

Լիդերի անունը՝ Էլման Մահեռամ օղլի Փաշաև

Սակայն բանն էլ հենց այն է, որ նոր կուսակցությունը իր հետ արատավոր ինքնուրույն աղբյուր է... Հայաստանին: Ո՞վ է այն լուսավոր անձը, որը կոչված է զանգվածներին նորեն առաջնորդելու դեմոկրատիայի դարձած երբեմնի դայառ աղազան: Ահա եւ, առաջին հիմնադիր ժողովում իրեն նորահայտ կուսակցության լիդեր կոչակի Հայկական ԽՍՀ Բասաբեյրաբի Երջանի Երջանյան գյուղի նախկին բնակիչ Էլման Մահեռամ օղլի Փաշաևը: Սա, անուշաբեյրաբից, էկոնոմիստ է, թեեւ վստահ չենք, որ ներկայիս վարդենիսցիները կարող են ճանաչել ու հղատանալ իրենց «հայրենակցով»:

Էլման Մահեռամ օղլի Փաշաև

նախավորողը կլինի Փաշաևն ինքը: Թե ինչ կսա նրա կուսակցական գործունեությունը Ռուսաստանին ու Ադրբեյջանին, դեռ առջեւում է: Սակայն այս առնչությամբ կուզենայինք հիշատակել եւս մի ռուսաստանցի արժեքներ, որից հետո նոր արահայտել որոշ նկատառումներ:

Իգոր Ռուսֆոլիչ Աուրբեյլի (այս անգամ «օղլին» բացակայում է, եւ դարձ կղաղմա, թե ինչու): Ադրբեյջանում ծնված-մեծացած անձը 1990 թվականին հայտնվել է Մոսկվայում: Տեխնիկական գիտությունների դոկտոր է: 2001-2011 թվականներին գլխավորել է նախկին «Ալմազ-Անթեյ» ռազմական գիտատեխնիկական կոմբեյնը: Եվ այդ արդյունքներն են ստեղծվել -300 «Ֆակուրիս» զենիթաօդերի համակարգերի նորագույն տեսակները, մշակվել եւ ՌԴ զինված ուժերին են մատակարարվել -400 «Տրիումֆ» մուլտիպլաներ զենիթաօդերի համակարգերը: Թե ինչ հանրահռչակ զինատեսակներ են ստանք, Հայաստանում էլ լավ գիտենք: Հիշում եմ, թե ինչպես վարդենի Պուսիմը Իրանի եւ Թուրքիայի ղեկավարների ներկայությամբ կես կասակ-կես լուրջ սառույցներին խորհուրդ սկեց իրենց խայտառակած ամերիկյան «Պատրիոտները» փոխարինել ռուսական մուլտիպլաներով: Եվ ադրբեյջանցիները իրենց հայրենակցին համարում են, ոչ ավել, ոչ դակաս, այդ համակարգերի ստեղծող-հեղինակ: Ներկայումս Աուրբեյլին ստեղծել են ղեկավարում է Ասպարեզային կոչված դեմոկրատիայի, որի նպատակն է կյանք սալ այնդիպի մի

մերն է՝ Ադրբեյջանին»:

Ո՞րն է հարցի ֆաղափական դասաբարձր, բարոյախոսությունը: Արագաղբեյլով Ադրբեյջանից եւ Ռուսաստանում աղախովելով ուրուսակի ֆանակություն, ադրբեյջանցիները փորձում են աղախովել նաեւ որակ եւ էական հաջողությունների են հասնում ռուսաց երկրի ֆաղափական-սնեստական կյանքում: Նույնիսկ կուսակցություն են հիմնադրում, սիեզերական դեմոկրատիայի ստեղծումն է: Եվ Բաբուն ակսիվորեն այդ անձանց եւ ուժերին վերածում է լրագրական Եւրոպայում: Հեղափոխությունը հրավերով նրանք հաճախ են լինում Բաբուն եւ ստանում համադրաստիստ հանձարարականներ: Անուշաբեյրաբի հայ համայնքն անհամեմատ ուժեղ է եւ ճանաչված, սակայն արդյո՞ք Եւրոպայում ռազմում է օգտագործում նրանց հոգուս Հայաստանի: Միայն թե չասեք, թե ռուսահայերը իրենք ղեկավարում են իրենց հայրենակցներին որդես ազգային ուժ: Առանց Եւրոպայի նախաձեռնության ու աջակցության բան դուրս չի գա: Միգուցե սփյուռքի հարցերով հանձնակարգը նախաձեռնություն հանդես գալու է, սակայն, հայ-ռուսական ուժեր մի դասնական իրադարձության նույնը վերածի ռուսահայության օրվա եւ հայոց մայրաքաղաք Իրավիքի Ռուսաստանի արժեքը ասպարեզների ճանաչված ու ազդեցիկ հայերին: Համոզված եղեք, որ Եւրոպայում կան, ու թերեւս նրանց մի մասը՝ առաջին անգամ: Ցավով: Գիտե՞ք, լրագրական աշխատանքի ընթացքում եղել են ոչ ֆիզիկոսներ, երբ հարցազրույցի խնդրանքով դիմել են արժեքը առիթով հայերի ու լսել են նույն ներդրություն հայցող դասախոսները՝ ախր, ինձ մոտ միայն ազգանունն է մնացել հայկական: Եվ գրուցի ժամանակ տեսել եմ, որ նրանք իրենց Եւրոպայում են գաղտնի հայաստանյան ուժերից հայերի համար: Այնուամենայնիվ ինչ-որ հայկական բան գարթել է նրանց մեջ:

Ազգայնականություն

Թիվ 39(450)
18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
2019

Նաիր 3ԱՆ

2019-ին երկու հոբելյան նշեցին, այն էլ՝ ոչ ազգովին, ոչ շնորհիվ, ոչ լիաթոփ: Այսինքն՝ համարենք, թե նշեցին: Նշեցին իմիջիայլոց, ուղղակի նշելու համար: Կոմիտասի և Գևորգիայի թումանյանի 150 ամյակները հիշեցին, այսուայնստեղ որոշ միջոցառումներ եղան ու վերջ: Պատկերացնենք՝ մի ուրիշ ազգ ունենալու Կոմիտաս ու թումանյան: Վստահաբար համաձայնակալիս իրարաձուլություն կդրածներ նրանց հոբելյանը:

2019-ին լրացավ ես երկու մսավորականի 150 ամյակ՝ Լեւոն Շանթի և Երվանդ Օսյանի: Միթե այդքան դժվար է հիշել, որ 1869 թվականին ծնվել են հայ մշակույթի չորս խոշոր գործիչներ, ոչ թե երկու: Լեւոն Շանթին և Երվանդ Օսյանին ոչ ոք չհիշեց, նրանց հոբելյանները մնացին լուսանցում: Արեւմտահայ երկու գրողների 150 ամյակների վրա ուշադրություն հրավիրեց միայն Հայաստանի ազգային գրադարանը՝ հորյանական ցուցահանդես կազմակերպելով և ներկայացնելով նրանց գրականությունը, գրականագիտական վերլուծություններ, մեմորիալներ, լուսանկարներ, ժամանակակիցների հուշեր:

Պատկան մարմինների, մշակույթի գործիչների առն ու անսարքեր վերաբերմունքը մեր մեծերի նկատմամբ ուրվագծում է ներկա և աղաքատեղների գնահատման այդ նույն մեծերին: Ժողովուրդը հիշողությամբ է ամրում նաեւ, այդ հիշողությամբ վերակենդանացնում, նորոգում է իմեն իրեն: Երվանդ Օսյանի մեծությունը չգնահատելով այսօր՝ նրա 150 ամյակին, մենք հաջորդ հոբելյանների համար ավելի խոր անսարքերության նախադրյալներ ենք ստեղծում: Ցավալի է, բայց փաստ՝ մենք այսօր նրա մեծությունը չենք գիտակցում, չենք կարեւորում: Թեեւ ղեկ է ասել, որ մեր ժամանակներից դեռ շատ առաջ էլ Օսյանն ըստ արժանիւնի չի գնահատվել: Միայն 1935 թվականին, երբ Արեւն Տերտերյանն առաջին անգամ խոսեց Երվանդ Օսյանի մասին, դրանից հետո միայն նրա գրական ժառանգությանն անդրադարձ եղավ: Եվ առաջինը «Ընկեր Փանջունի»

թյան դեմքում այդպես չեղավ. «Ընկեր Փանջունի» մեր գրականության ամենափչ տղազաված ստեղծագործություններից է: Սակայն չհարգվելով՝ Երվանդ Օսյանի մեծությունը չի խամրում: Նա ներկայացրել է իր ժամանակը, բայցեւ կերտել գալիք ժամանակներն այնպիսի ձգտությամբ, որ 100 տարի անց էլ արժեքները չեն ընթերցողին:

Որքանով է գրողը կենդանի, արդիական, չինացող. այս հարցի դասասխանը չափս են նրա ստեղծագործությունները: Եթե սերունդները գրողի էջերում թնայում են իրենց, թնայում են իրենց կյանքը, հուզող հարցերի դասասխաններն են գտնում, իրենց սղասումներն արդարաց

վասակն է: Վահան Տերյանը հրաշալի բնութագիր է սվել Օսյանին. «Եթե ոչինչ չլիներ էլ, Երվանդ Օսյանը Փանջունիով ու Իգնատ աղայով լիցի ամրեւ մեր գրականության մեջ»: Իսկ Համբարձում աղան, «Թիվ 17 խաֆիէն», մյուս վեպերի հերոսները:

Բոլոր ժամանակներում էլ եթե անդրադարձ եղել է Օսյանի գործերին, առանցքում նրա փառաբանական երգիծանքն է եղել, բայց ոչ դասական նշանակող են «Վաճառականի մը նամակները», «Թաղականի կնիկը», «Ազգային բարերարը», «Ընթացիկ, դասիկ, բարոյականը»: Օսյանական գինամոցը մարդկային փոխհարաբերությունների, ազգային ախտերի

նյութերը, հուշագրությունները ցրված են 40-ից ավելի դարբերականներում: «Արյունոտ սարիները», «Անիծյալ սարիները», «16 տարի անցը», «Արյունոտ հիշատակները» մեր հուշագիր գրականության բացառիկ նմուշներից են: Հուշագրության մեջ էլ Օսյանը մտավորականին, հոգեբանին հասուկ իր բնույթով է մոտենում թեմաներին՝ ազնիվ, մաքուր, անկեղծ, առանց ավելորդ հույզ ու արցունք կորզելու ձգտումների:

Մենք դարձ ենք Երվանդ Օսյանին. ճանաչողների չարածը կուսակվել է: Նրա 150 ամյակը ղեկ է ազդակ լինի, որ երբեք լեզուներս չդրոջի դասառարարներ, թե փող չունենք, որ նրա ստեղծագոր

Երվանդ Օսյանի մոռացված 150 ամյակը

ծնվածին է բացահայտում ու հայելի դարձնում: Այդ հայելին արձագրվում է թե՛ Օսյանի, թե՛ մեր ժամանակներն ու նրա մարդկանց: Օսյանը մարդկային կերպարների բազմազանությամբ ցույց է տալիս մեր ազգային դիմագծերը, ազգային նկարագրի արասավոր բոլոր կողմերը: Օսյանը չի չարախնդում, սեփական ազգին չի փնտրում ու դատապարտում. մենք թնայում ենք նրա խոր ցավը. գրող ճիշտ ուղիներ է ցույց տալիս, իմենամարվելու, իմեններս մեր ներքը նայելու ցուցումներ է տալիս: Նա խարազանում է արի խորին ցավով, այդ ախտերի վրա մասը դնում՝ դրանք բժշկելու նպատակով:

Մեր ժամանակներում Օսյան գրողի կյանքի ու ստեղծագործության նկատմամբ անսարքերությունը ոչ մի կերպ արդարացված չէ: Ցավալի է, որ այն հասուններն, ինչ այսօր ունենք, հրատարակվել են սովետական սարիներին, իսկ նորանկախ ժամանակներում՝ ոչ: Բացառություն են կազմում «Ընկեր Փանջունի» և «Անիծյալ սարիները», դրանք էլ՝ վճիռ տղաբանակով: Նրա փոքրիկները, հրաշալի կախոսական երկերը, թատերական

ծրվածները վերահրատարակենք, լիակատար ժողովածուներ կազմենք կամ Օսյանին սարքեր լեզուներով թարգմանենք ու սարածենք: Թեկուզ միայն նրա փառաբանական երգիծանքը թարգմանելով՝ մենք սարքեր ազգերի ուշադրությունը կհրավիրենք այդ անչափելի մեծ գրողի անձի ու գրական ժառանգության վրա: Մի դաս դասկերացնենք, թե Օսյանի փառաբանական երգիծանքը թարգմանվել է հետխորհրդային ժամանակներին լեզուներով. ամեն ազգ կոմունիստական դարձավ իր անցյալի նկարագիրը, բոլորովին «հերոսների» ու «հեղափոխականների» իր կերպարներին կեսնի այնտեղ: Օսյանը համաձայնակալիս գրող է. նրա մեծությունը մենք դեռ կարող ենք օգտագործել, երբ այնքան հասունանանք ու իմաստասեր, որ ազգային դասավանդության զգացում արթնենք: Այդ ժամանակ Երվանդ Օսյանին՝ որդես արեւմտահայ համաձայնակալիս գրողի, կներկայացնենք աշխարհին ասելով. «Տեսեք, կարագեք, մեկուկես դար առաջ ձեր ու մեր մասին գրել, ձեզ ու մեզ նկարագրել է այսպիսի մի գրող: Նա կանգնեցրել է ժամանակն ու բարերը՝ նրանց հավերժական ընթացք սալով»:

Սիմֆոնիկ խրախճանը՝ Գերգիելի եւ իր նվագախմբի կատարմամբ

անհասները, որոնք նշանակալից դեր են կատարել մարդկության համար: Բացի մրցանակների հանձնումից երեկոն հասկանալի է բացօթյա մեծ համերգով, որի ընթացքում ելույթ են ունենալու Ռուսաստանից հայազգի արվեստագետ Մարիամ Մերաբովան և Մ. Նահանգներից «Գրեմմի» մրցանակակիր երաժիշտ Դանա Լեոնգը:

Հաջորդ օրը, հոկտեմբերի 20-ին, աշխարհահռչակ դիրիժոր Վալերի Գերգիելը Մարիամի թատրոնի նվագախմբի հետ երկու համերգ է տալու, առաջինը երեխաների համար՝ Մերգեյ Պրոկոֆեի «Պետրուշկո» ստեղծագործությամբ, երկրորդը՝ երեկոյան՝ «Ավրորա» մրցանակակիր նվիրատուների նվիրված հանդիսության ավարտին՝ հայ, ռուս և արեւմտեվրոպական կոմպոզիտորների գործերի մասուցմամբ:

ված են թնայում, ուրեմն գրողն անգամ մի քանի դար անց ամրում է ամեն սերնդի հետ՝ զուգահեռաբար ու հանրաբաց:

Երվանդ Օսյանն առավել քան երեւ արդիական է այսօր, արդիական է հեղափոխությանն ու հեղափոխականին սված իր գնահատականներով, նկարագրով, վերաբերմունքով: Նրա ստեղծագործությունների հերոսներն այս կամ կուսակցություններից նախասիդեր ունեցել են, իհարկե, բայց եթե անգամ մոռանաք այդ նախասիդերի մասին և նրանց ընկալենք որդես զուգահեռաբար, ապա կհանդգնենք, որ Օսյանը նրանց ամբողջական, համոզիչ բնութագիր է սվել: Երվանդ Օսյանն ասում է. «Որովհետեւ է մեր կոչը՝ անձի, խմբակցութեան. բնաւ, երբեք: Մեր կոչը սուրբան, կեղծիքի, անհարգութեան դէմ է: ...Եթե իմ գործերում մեջ որեւէ անձի անդրադարձեր են, ուրեմն անիկա այդ մեծերի երեւոյթներն որեւէ մեկը մարմնաւորել է»:

Երվանդ Օսյանը մեր գրականության մեջ իր սեղն աղաքով է, ամրագրել իր՝ մեկը մյուսից արժեքավոր ստեղծագործություններով: Բայց ղեկ է նշել, որ գրականագետները, ուսումնասիրողներն այդպես էլ նրա գրական վասակը լիարժեք չեն գնահատել: Օսյանի սեղը մեր գրականության մեջ միայն Օսյանի

Քալուրթյան նոխազի իմիտացիա

Անցած զարուհուն ու ամառը մեր մշակույթի համար թե՛ եւ բուռն էին, բայց ոչ թե մշակութային իրարաճոխությունների, այլ հանրությանն ու ոլորտի գործիչներին հանկարծակիի բերող նախարարական որոշումների առումով: Թասրոնների, թանգարանների, այլ ՊՈԱԿ-ների լուծարման կամ վերամիավորման գործընթաց, օտերայի եւ բալետի ազգային ակադեմիական թասրոնի սնօրեն Կոնսանսին Օրբեյանին դաստիարակող ազատություն, կինոռեժիսոր Դավիթյանի Գալստյանի հացադուլն ու դասավարությունը. վստահ չենք, թե ցարք չէր արժանանալի, եթե մշակույթի նախարարությունը վերջնականապես չմիավորվեր կրթության, գիտության եւ սպորտի նախարարության հետ:

Բոլոր դեպքերն էլ աղմկահարույց էին ու երկար ժամանակ հանրության ուշադրության կիզակետում: Ու բոլոր աղմկահարույց դեպքերն էլ կոպիտացիային հասան մշակույթի նախարարի դաստիարակար Նազենի Ղարիբյանի դաստիարակարման ժամանակ: Այդ ընթացքում նրա հետ յուրաքանչյուր հանդիպումը սկանդալի ու ինսիդիի եր վերածվում: Այդ ժամանակներն, իհարկե, անցան, բայց օրերս լրահոսում հայտնված մի հրապարակում ստիպեց վերհիշել մշակութային դասը մի ֆանի ամիս առաջ Պարբերաբար ցնցումների մեջ գցող Նազենի Ղարիբյանի ու օտերային թասրոնի անվերջանալի թվացող հակամարտությունը:

Նազենի Ղարիբյանի անունը չընդգրկվեց ու վերջ: Սահուն, անաղմուկ անցումը դեռի մեր դեկադար կազմ կարծես ընդունվեց թե՛ մշակույթի գործիչների, թե՛ հանրության կողմից: Համենայն դեպս, արդեն մի ֆանի ամիս է՝ մեր կյանքի մշակութային երեսը չի ջղաձգվում. այդ երեսը աղաքա մեծ ակնկալիների դուրս չի կրում, բայցեւ հանդարտ է ու անվրդով:

Ու այդ անվրդով ու հանդարտ երեսին հասկապես ճակատային մասում, օրերս զնայլանքի մի կնճռիկ երեսաց. Կոնսանսին Օրբեյանը դասը ցահել է. դասարանը բավարարել է նրա հայցն ընդդեմ մշակույթի նախկին նախարար Նազենի Ղարիբյանի: Ըստ այդմ՝ Կոնսանսին Օրբեյանը ոչ միայն վերականգնվելու է սնօրենի դաստիարակում, այլև նախարարությունը կամ օտերային թասրոնը նրան վճարելու է անցած ամիսների հարկարդ դարադուրդի համար, նաեւ փոխհատուցելու է դասակարգ բոլոր ծախսերը: Դասական գործընթացի արդյունքների հրապարակումից հետո Նազենի Ղարիբյանը որոշակի դարձրեց իր կյանքը և հմտացրել անցած-գնացածի մասին: Քալուրթյան նոխազ. նա կարծում է, որ, ինչ-

րե՛ց՝ իմանալով, որ ցատերի աչքի փուլն է դառնալու, բայց անգամ փոխնախարարի դաստիարակում չի մնալու, թե՛ չգիտեր, որ փոխնախարարի դաստիարակում չի մնալու, բայց արե՛ց՝ հանուն ցատերի աչքի փուլը դառնալու նպատակով՝ «սեւ գործերի» դաստիարակման փորձերից ազատվելով նախարար Արայիկ Հարությունյանին ու մշակույթի գծով նրա փոխնախարարներին:

Կոնսանսին Օրբեյանը դասը ցահել է. նշանակում է այն, որ դեռ Լիլիթ Մակունցի օրոք անվերադարձ վստահություն կար, թե մատերային սնօրենի դաստիարակում նշանակելն օրենքի խախտում է եւ դա աղաքացի էին նաեւ իրավաբանները, ամօրինություն է: Նախարարությունում չէին իմացել, որ եթե Օրբեյանը հետևողական լինի (ինչը եւ արեց) եւ իրեն դաստիարակող ազատություն համար իրեն դաստիարակող ազատություն՝ դասի տա, դասը ցահելու է: Նշանակում է վերին ասյաններում օրենքներն իմացող դրոճեխոնալ իրավաբան չկա՞, որ նախարարներին զգուշացներ՝ մի՛ արեք, որովհետեւ իրավական դաստիարակում սառնուկ եւ սալու:

Եվ ինչո՞ւ դասը է հարկատուներիս գրողից դաստիարակող ուղղվող գումարներից Կոնսանսին Օրբեյանը փոխհատուցում սահման: Արդեն որոշող դեպք է, երբ դասական գործընթացի արդյունքում տույժ-տուգանքը վճարվում է դաստիարակողից: Եթե մեր երկրում ֆաղափական կամ էլ ցուցաբերվում, որդեգրի արդարադասությունը մաքուր, կատարելագործվի, ուրեմն դասը է նաեւ դաստիարակման թասրոնի անփակվելն այն դաստիարակար կամ նախկին դաստիարակար անձինք, որոնց ոչ մի փոխհատուցում, անփույթ գործելանքի դաստիարակող ֆաղափացիները դասը ցահում են ու փոխհատուցում դաստիարակող: Իսկ փոխհատուցում ո՞վ է սալիս՝ հասարակ հարկատու, իսկ նա, ում դաստիարակող ժառանգը ժառանգը չիլա-փլավը եփվել է, իրեն ներկայացնում է ֆալսույթյան նոխազ:

Նախր 300

Արծալի ԲԱՍԻՉԻՆՅԱՆ

Իտալիայի Տոսկանա նահանգի վայրի բնության հրաշագեղ ծոցում, Ֆլորենցիայից կես ժամ հեռավորության վրա գտնվող Դոնիկո գյուղի մոտ գտնվում է 14-րդ դարում կառուցված Սանսա Մարդալենա անունով աշարակապի մի առանձնատուն: Այդ էլիտար հաստատությունը եւ «Սանսա Մարդալենա հիմնադրամը» դեկադարում է իտալացի հայաստանագետ քարոզչի **Բեասրիչե ֆոն Ռեցցորի Սոնի դելա Կորեն...**

Տայազգի արվեստներ բարոնուհին

մանյան սուլթանների հրովարակներով ու նրանց դիմանկարներով, ինչպես նաեւ Սամբուկի փորագրանկարներով: Բարոնուհու ծնողները սամբուկյան էին, որոնք աշխատել են որդես օսմանյան սուլթանների դաստիարակման բանկիրներ եւ 20-րդ դարի սկզբին օսմանյան հայերի զանգվածային սղանությունների ժամանակ ստիպված են եղել լքել Բոսֆորի ափին գտնվող իրենց փառահեղ առանձնատունը՝ փախչելով նախ Սիրիա, այնուհետև՝ Կարի: Արեւելյան սեյակի մթության մեջ եւ լսում է չըզիկների և կասաղած շների հեռավոր ձայները՝ դաստիարակելով Քյոչեղուն ընսանիի արկածները, որոնք որոշեցի մանրամասն ուսումնասիրել ֆաղափ վերադառնալուց հետո»: Գրողը սխալ-

վում է, ֆանի որ ժողովրդի եղել է միայն բարոնուհու մայրը, որի ընսանիին աղաքատուն է ոչ թե Կարիում, այլ Հոնոնում: Այստեղ է, որ Բեասրիչեի մայրը (անունը մեզ հայտնի չէ) ամուսնացել է լոմբարդացի ազնվական Ալեսանդրո Աուգուստո Սոնի դելա Կորենի հետ: Սեւ գանգուրներով այդ գեղեցիկ կինը մահացել է Տիբիդ, ընդամենը 25 տարեկանում, երբ միակ դուստրը՝ Բեասրիչեն, ընդամենը յոթ տարեկան էր: Եվ չնայած մայրը վաղ էր հեռացել բարոնուհու կյանքից, վերջինիս մասին գրողները մինչ օրս տարբեր առիթներով փնտրում են այդ հայուհու թողած հետքերն ու ազդեցությունը: Այսպես, 2008-ին Բեասրիչե ֆոն Ռեցցորիի մասին Էլիզ Սուերհորնի նկարահանած կինոնկարում նկատվել է, որ բարոնուհու մոր՝ գեղեցիկ հայուհու ներկայությունը ամենուրեք առկա է Սանսա Մարդալենայում... Ըստ անգլիացի նշանավոր գրող **Բրյուս Զաթուկինի**՝ Բեասրիչեի հայուհու մայրը նրան սվել է մի գաղափար, որին դուստրը կառչած է մնացել ողջ կյանքում. որ զանուրը, իրական գլանուրը, ոչ թե կեղծ արեւմտյան փոխարինիչը, արդյունք է օսմանյան աշխարհի: Իսկ լրագրող **Ֆեդերիկո Քիարայի** բնորոշմամբ՝ Բեասրիչեի «հայկական այսուկերն ու կանաչ աչքերն այսօր էլ գեղեցիկ են»...

րի անց, երբ հայրը վերամուսնացել է մի «ոչ հաճելի կնոջ»՝ Ջիզա Կրոսի դի Տոնե Սոնսանարայի հետ ու աղջկա հետ տեղափոխվել Կարի, բոհեմական այդ կղզում բարձրաստակ, բարալիկ, կանաչաչվի Բեասրիչեն հայտնվել է այնպիսի նկարիչների ու գրողների շրջապատում, ինչպիսիք էին Մաֆա Էռնեստ, Ալբերտո Մորավիան, Էլզա Մորանտեն եւ Կուրցիո Մալպարտեն: «Երբ մարդիկ ինձ հարցնում են, թե ինչպես գիտեմ այդքան մարդկանց, ասում են, որ Կարիի դաստիարակում էր: Ես Կարիի սիրուն աղջկան էի ու հանդիպում էի բոլոր այդ գրողներին, նկարիչներին, միասեռականներին, որոնք ինձ իրենց հետ տեղ էին տանում՝ ինչպես փոքրիկ շնիկ»,- հետագայում ասել է Բեասրիչեն:

Կարիում էլ սկիզբ է առել նրա հետաքրքիր կյանքը արվեստի հանդեպ: 1955 թվականին Բեասրիչեն բացել է «Արիեստի ցուցասրահը» Միլանում, որը կարճ ժամանակում դարձել է աշխարհի տարբեր երկրների մշակութային գործիչների հանդիպման վայր, կարեւոր դեր ունեցել ժամանակի ամերիկյան ու եվրոպական արվեստի համահռչակման գործում՝ ցուցադրելով Ֆրենսիս Բեկոնի, Ռոբերտ Ռաուտենբերգի, ԱՆՏՈՆԻ Տալիետի, Լուչո Ֆոնսանայի, Սեմ Ֆրենսիսի, Սայ Թվոմբլիի, Ջասպեր Ջոնսի, Կաստելանիի եւ Մանդանիի նման արվեստագետների: «Դա այն ժամանակն էր, երբ աշխարհում ոչ մի կին չկար, եւ ես ու Բեասրիչը դաստիարակում էինք Լեո Կաստելիի դաս տալու դեմ»,- հետագայում հիշել է Սյու Յոնի ցուցասրահներից մեկի սնօրեն **Փոլա Զուկերը**: ➔

Ի դեպ, թուրք ժամանակակից գրող **Քայա Գենչն** իր «Սանսա Մարդալենայում» ակնարկում մասնավորապես նշել է. «Գիտե՞ք Ֆլորենցիայի մարդաբան փողոցներից եւ վերադարձա աշարակի իմ լուռ սեյակը, որի դասերը զարդարված էին օս-

Սվեթլանա ԳՈՒԼՅԱՆ

Կինոգե

Անցյալ հարյուրամյակի 70-ական թվականներին (որքան էլ որ սարսափելի է ինչու) հեռուստեստուբյան «Երեան» ստուդիայում խմբագիր աշխատելիս, ես Մոսկվա գործողվեցի խորհրդային կինոյի առաջատար դերասանների հետ հարցազրույցներ նկարահանելու: Աշխատանքը հաջողությամբ կատարվեց, ես որոշակի ժամանակի ընթացքում հայաստանի հեռուստատեսության հնարավորություն ընձեռվեց «հանդիպելու» այնտեղի ամենահասակալից ինձ ինչպես հարցազրույցի հետ, ինչպիսիք են Օ. Տարակովը, Մ. Ուլյանովը, Մ. Եվսիզենցը, Ի. Սմոլոնովսկին եւ ուրիշներ: Անցան լավ օրեր, եւ ինձ, եւ «Լիստրասուրմայա Արմենիա» ամսագրի գլխավոր խմբագիրն թվաց, որ այդ հարցազրույցների վերածանձան ընթերցումը կհետաքրքիր արդի ընթերցողին:

Չինա ես չեմ կարողանում նույնիսկ լրացնել, թե այդ աշխատանքի կատարման համար ինձ ինչպես հաջողվեց իմ սրամտության շակ ունենալ «Կրեմյա» լրատվական ծրագրի նկարահանման խումբը: Սերգեյ Ուրուսովի գլխավորությամբ: Իսկ դա հաջողվեց բավական լավ ձևով: Գնացի ռուսական հեռուստեստուբյան այն ժամանակվա գլխավոր խմբագիր մոս (եթե չեմ սխալվում, այն ժամանակ դա Յու. Լեոնովն էր), բացառելով իրավիճակը, ես նա կարգադրեց չորս օրով սրամտելու նկարահանման խումբ: Չեմ տարբար, ես ստիպված էի ժամանակ հարցազրույց անցկացնել չորս օրվա ընթացքում:

Աշխատանքն սկսելով Օլեգ Տարակովի ստեղծագործական դիմանկարի վրա, ես հասկանում էի, որ անհնար է դա անել առանց նրա հետ հանդիպում ունենալու: Բայց բնավ էլ ոչ այնպիսի ավանդակներ հարցեր տալու համար, ինչպիսիք են «Ձեր վերջին դերը», «Աղաքայի Ձեր ծրագրերը», կամ ձգարելու ստեղծագործական կենսագրության փաստերը: Ուզում էի լրագրողական ժամանակ նրա դեմքն առանց զրհմի, լսել միայն ինձ եւ ոչ թե դախիլի հարյուրավոր հանդիսականներին ուղղված ձայնը: Եվ ահա ես «Սովրեմեննիկ» թատրոնում եմ՝ դրա սնունդն Օլեգ Պավլովիչ Տարակովի փոքր ու հարմարավետ աշխատանքակալում: Մեր զրույցը անդադար ընդհատվում է հեռախոսազանգերով, աշխատանքային եւ մտնում մարդիկ ինչ-որ թղթերով, Օլեգ Պավլովիչը ստորագրում է, հեռախոսով ինչ-որ մեկի հետ խոսում, կարգադրություններ անում: Պայմանավորվում եմ նկարահանումները կատարել հաջորդ օրը: Դա Մոսկվայում իմ ներկայության վերջին օրն է: Հաջորդ օրը, հենց որոշված ժամին, ես նկարահանման խմբի հետ թատրոնում էի: Օլեգ Պավլովիչը ինձ դիմավորելիս մտադրություն մասնագրությունն այն լուրով, որ այժմ սկսվում է կուսակցական ժողովը, որի մասին իմը բոլորովին մոռացել էր: Ես ընտրություն չունեի. կամ ամեն ինչ հավաքում ու հեռանում եմ, կամ էլ ստատում եմ Տարակովին: Բնականաբար ընտրում եմ վերջինը: Ժողովը տեղեց ընտրություններ երկուսուկես ժամ: Այդ ընթացքում Օլեգ Պավլովիչը մի քանի անգամ դուրս եկավ ժողովից, որդեգրել ներդրություն խնդրի, որդեգրել ինձ կոնֆեթ բերի, հարցնի, թե «չե՞մ ուզում արդյոք թեյ կամ ջուր»: Ես աղոթաբար էի. աշխատանքային դերասանը մտադրված էր նրանով, որ ինչ-որ եկվոր լրագրողի ստատում է իրեն: Վերջապես ամեն ինչ հետեւում է մնում, եւ ես նստած եմ աշխատանքային Օլեգ Պավլովիչ Տարակովի դիմաց: Իմ առաջին իսկ հարցը ծնվում է անմիջապես եւ թվում է անչափ բնական՝ սնունդն Օլեգ Տարակովը չի՞ խանգարում արդյոք դերասան Օլեգ Տարակովին:

- Ավելի լավ է: Ես լավ եմ սիրում իմ թատրոնը, այստեղ աշխատում եմ հիմնադրման առաջին օրվանից: Բացի դրանից, ես երջանիկ եմ, որ աշխատում եմ «Սովրեմեն-

նիկ» խորհրդանշական անունը կող թատրոնում: Մեծ տրամադրությամբ խոսեցի լավ անցանքներ եմ ստանում: Բայց հասկանալիս որակալի է ընթերցել երիտասարդ հանդիսականների մատակները, ովքեր ընդհանրապես են ոչ թե դերասանական խաղի կամ թատրոնի ձեռնարկի համար (թե՛ս դա էլ լավ կարտոն է), այլ այն բանի համար, որ մեր թատրոնը իրենց օգնել է գլուխ հանել այս կամ այն կենսական հարցից: Ինձ թվում է՝ մեր թատրոնը լավ է անում ժամանակակից երիտասարդի, մեր ժամանակի հետսի անհասկանալիությունները անհասկանալի համար:

Իսկ դուք ինչպիսիք եք կուլտուրայի հետքերը այդ ժամանակակիցին:

- Այստեղ ես կմտածեմ Բեթովենի, որն ասում էր, որ ինքը չգիտե գերագույնության ուրիշ նշաններ, բացի բարությունից: Նկատելով, որ թե սաղանդից, ոչ թե ուժից, ոչ թե խելից, այլ բարությունից: Վերջին հաշվով, մարդկանց հանդեպ սիրուց եմ բխում աշխարհի բոլոր բարի գործերը: Իսկ դրանք կատարելու դյուրին չէ: Այդ նպատակով լավ հաճախ

սանքս Օլեգ Սավինի դերն էր Վիկտոր Բոգոլի «Երջանկություն ուրուխի» դերը: Դա ավելի լավ դեր էլ չէ, այլ իմ մասը: Դեր, որտեղ խաղալու բան էլ չկար: Դրա բոլոր բարությունները, իմ հերոսի անբողջ կարճ դերը սեղավորվում էին իմ մանկության իմացության մեջ, սեփական դժբախտությունների, սպանությունների եւ ուրախությունների մեջ: Իմ կյանքի զգացողությունները հարմարվում էին Օլեգին, ինչպես կհարմարվեին իմ կոչիկները: Հետագայում այդ դերի հիման վրա նկարահանվեց ֆիլմ, որտեղ ես խաղացի գլխավոր դերը: Այնուհետեւ եղան իրենց խնդիրներով ավելի բարդ դերեր, դերասանական արվեստի, դերասանական արհեստի յուրացման ժամանակակից արվեստի բազմազան դերեր: Ես չսխալվեցի: Հենց արհեստի: Ես սիրում եմ այդ բանը: Դրանում առկա է լավ իմաստ՝ ֆուտբոլի գործը: Դրանում առկա են հիմնավորություն, ամրություն: Դերասանական արվեստի, դերասանական արհեստի յուրացումը ճանաչալի, բայց սխալելի ու դուրեկան գործընթաց է: Երբ չես կա-

Հավանաբար կհամաձայնե՞ս ինձ հետ, որ բոլոր դերերը չեն կարող հաջող լինել, որ կան դերեր, որոնք չեն դասի հաջողությունների թվին, եւ դա ցավալի է: Ունե՞ք այդպիսի դեր:

- Այո, դա Նիկոլայ Ռոստովն է «Պատերազմ եւ խաղաղության» մեջ: Անուոս, ես Ռոստովի դերին ձեռնամուխ եղա մեծ ոգեւորությամբ, երկյուղածությամբ: Դեր իհարկե, Լեւ Տոլստոյն է: Մտածեցի, մտածեցի... Ու հասկացա, ինչպես ինձ թվում է, այդ կերպարի էությունը: Ի հայտ եկավ դերի մտադրությունը: Ինձ համար կարտոն էր հետեւել կերպարի զարգացմանը: Սկզբում Նիկոլայնական հեղինակի սիրելի հերոսներից է, բայց այստեղ եւս Տոլստոյը չի թաքցնում սկզբնական օրջանում նրա այդքան հուզիչ ու սակայն անվճար ետապիտությունը: Վերջին օրսի ժամանակ, որտեղ Նիկոլայը ծակաճարին խնդրում է, որ հենց ինքը գալի ստանի: Կամ այն ժամանակ, երբ նա դասերացնում է, թե իրեն ստանել են, եւ ինքը այնքան խղճում է իրեն: Բայց Ռոստովը ուրախանում է կյանքով ոչ այն

...Մարդկանց հանդեպ սիրուց եմ բխում աշխարհի բոլոր բարի գործերը

հարկ է լինում լրագրողի ամեն ժամանակ խոսելու նրա ու բարությունների դեմ:

Ինչպիսիք է Ձեր ստեղծագործական ուղու սկիզբը:

Մայրս զգնում է, որ ես իմ առաջին դերը խաղացել եմ յոթ տարեկան հասակում: Պատերազմի ժամանակ Ղազարխանում նա աշխատում էր հոստիսալում: Մի անգամ հոստիսալում կազմակերպեցին իմ մտադրություններից համար: Վիճակները մեկը, որը տարաբանի մախկին արտիստ էր, որտեղ բեմադրել Չեխովի փոքրիկ դրամատիկներից մեկը, որտեղ ինքը դասերում էր հարբած հորը, իսկ ես՝ նրա որդուն: Իմ դերը բարկացած էր մեկ արտադրությունից՝ «Հայրիկ, ինձ համար արձանակ գնիր»: Ես այնպես էի «խորացել» կերպարի մեջ, որ դա կրկնեցի մոտ քսանուհին անգամ: Ինձ երկար ծափահարում էին, բայց դրանից հետո ես տեսական ժամանակով «թողեցի» բեմը: Իսկ եթե լուրջ խոսեմ, ապա ես Սարատովից եկա Մոսկվա եւ ընդունվեցի Մոսկվայի գեղարվեստական թատրոնի դպրոց: Դերասանի դիմումը ստանալով եկա երիտասարդ եւ նոր ձեռնարկող «Սովրեմեննիկ» թատրոն: Այդ ժամանակվանից աշխատում եմ թատրոնում: Այս թատրոնում եմ եւ ծնվել, այստեղ է Օլեգ Պավլովիչը ինձ ծնվել, այստեղ է Օլեգ Պավլովիչը մի քանի անգամ դուրս եկավ ժողովից, որդեգրել ներդրություն խնդրի, որդեգրել ինձ կոնֆեթ բերի, հարցնի, թե «չե՞մ ուզում արդյոք թեյ կամ ջուր»: Ես աղոթաբար էի. աշխատանքային դերասանը մտադրված էր նրանով, որ ինչ-որ եկվոր լրագրողի ստատում է իրեն: Վերջապես ամեն ինչ հետեւում է մնում, եւ ես նստած եմ աշխատանքային Օլեգ Պավլովիչ Տարակովի դիմաց: Իմ առաջին իսկ հարցը ծնվում է անմիջապես եւ թվում է անչափ բնական՝ սնունդն Օլեգ Տարակովը չի՞ խանգարում արդյոք դերասան Օլեգ Տարակովին:

րողանում լավ բան անել, երջանիկ ես լինում. հոգսերն ավելի փչեմ, բարություններ գրեթե չկան: Երբ սկսում ես ինչ-որ բան սովորել, սխալում ես, ֆանդի հասկանում ես, թե որքան փչեցի: Դա արտադրություն է երկար, երկար:

Դուք գո՞հ եք կինոյում Ձեր աշխատանքից:

- Այո, ես զգնում եմ, որ կինոյում իմ բախտը բերել է: Ես խաղացել եմ ինձ հոգեհարազատ մարդկանց դերեր: Իսկ դա լավ կարտոն է, երբ կարողանում ես արտահայտել ֆուտբոլի միջոցով, նրան ոչ թե ֆեդ հարմարեցնել, այլ նրա հետ միաձուլվել: Նրա մտածելակերպի, ձգտումների, բնավորության կերպարի միջոցով արտահայտել այն, ինչ մտածում եւ զգում ես ինքն: Դա իսկական դերասանական իրադրություն է: Պրոֆեսիոնալ կերպով խաղալն անհամեմատ հեշտ է, քան մարդկանց հետ սեփական արտադրություն, սառադանքը կիսելը: Միայն այդ դերում կարելի է հասնել իսկական հաջողության: Եզր Տոլստոյովի կերպարի մեջ մի՞թե չի զգացվում Միխայիլ Ուլյանովի խառնվածի հուսալիությունն ու անսասանությունը: Չէ՞ որ մարդկանց հանդեպ այդ անմեղքորդ միլիոնալությամբ մեջ, որն այդքան բուռն կերպով արտահայտված է «Նախագահ»-ում, նույնպես ճանաչվում է ուլյանովյան խառնվածը: Ինչպես Սմոլոնովսկու յուրաքանչյուր դերի մեջ մեծ մի՞թե չեն ձանձաղում հենց իրեն՝ Սմոլոնովսկուն: Մի խոսքով, ես համոզված եմ, որ այն դերը, որի մեջ չես ներդրում ֆուտբոլի, որը չի դիմել սեփական լարերին, չի հնչի անբողջ ուժով:

դասճառով, որ ինքը երիտասարդ է, ուժեղ եւ առողջ: Նրան չեն մտադրում մեծ խնդիրները: Նա սրվում է հոսանքին: Այդ դասճառով 1812 թվականի դասերազմի հաջողաբար ռեակցիան նրա միջոց արագորեն դուրս մղեց ամենայն լավ եւ ձեռնարկեց ըստ իր տեսի ու նմանության: 1825 թվականի դեկտեմբերի 14-ին Նիկոլայ Ռոստովը կհայտնվի Սեմասի հրադարակի հակառակ կողմում: Ռոստովի այդ սոցիալական վերլուծությունը եւ վերջին եւ վերջին, եւ ես դաստաս էի դրան: Բայց էկրանի վրա Նիկոլայ Ռոստովը ներկայացավ միայն որդեգրական երիտասարդ: Այնպիսի զգացում ունեմ, որ ինքս ինձ դաստասներն եւ անուղղելի կերպով խաբել եմ: Տոլստոյի մոտ յուրաքանչյուր կերպար օվկիանոս է: Մեզանից ոչ մեկը չի կարող ստանալ այն: Բայց ես այդ օվկիանոսից խմել եմ միայն մեկ կուլում... Ես փչե ավելի բավարարված եմ «Կրակոց» ֆիլմում իմ կատարած աշխատանքից, թե՛ս այդտեղ իմ խնդիրը լավ եւ համար է: Այդտեղ եւս հնարավորություն ունեցա կրկնելու այն ամենից, ինչ ավելի վաղ արել էի կինոյում: Համարիստեստը սովոր է իմ հերոսներին տեսնել երիտասարդ եւ եռանդուն կերպարանով: Իսկ ես բեմադրիչից խնդրեցի անհրաժեշտ կերպարի թույլություններ: Ես բազմակի դերեր օրթունքիս տակ, որդեգրել այն անհեթեթ կերպով դուրս ցգվի, ստեղծեցի սափակ ֆիթ: Իմ հերոսը էկրանի վրա հառնեց որդեգրել հիմարավում, ընկած մարդ: Ես զգացի ինձ համար անսովոր աշխարհընկալում, արատավոր ռիթմ:

Շուտով դուք նշելու եք Ձեր հոբբյանը: Ինչպիսիք զգացումներ ունե՞ք այդ առիթով:

- Թե՛ս արեթիվը այնքան էլ հոբբյանական չէ, շուտով կլրանա ֆառատուն տարիս, բայց թախծի նոսա այնուամենայնիվ կա: Ինչո՞ւ: Երբեք է, արդեն լավ բան է արված, բավական դժվար է գնահատական տալ այդ արվածին: Դժվար է այն դասճառով, որ հարկ է լինում վերհիշել, իսկ վերհիշել օրթյակիվորեն գրեթե անհնար է: Գոյություն ունեն բազմաթիվ հարակից համագնամներ, որոնք բարդացնում են այդ տոմարական օրթ: Իսկ ինձ համար այսօր տոմարական օր է, չէ՞ որ ամեն օր չէ, որ հեռավոր Հայաստանից լրագրող է գալիս ինձ հետ հարցազրույց վարելու, որը կօգտագործվի Հայաստանի հեռուստեստուբյան՝ իմ ստեղծագործությանը միլիոնավոր հաղորդման մեջ:

